DĚDICTVÍ TANTALOVO

PG
5038
F8A17
1895
díl 24

SVORNÉ VYDÁNÍ
BÁSNICKÝCH SPISŮ
JAROSLAVA VRCHLICKÉHO

Purchased for the

LIBRARY *of the*

UNIVERSITY OF TORONTO

from the

KATHLEEN MADILL BEQUEST

DĚDICTVÍ TANTALOVO.

BÁSNĚ

JAROSLAVA VRCHLICKÉHO.

(DRUHÉ VYDÁNÍ.)

V PRAZE.
TISKEM A NÁKLADEM J. OTTY.
1898.

VEŠKERÁ PRÁVA VYHRAZENA.

PG
5038
F8A7
1895
dil. 24

LIBRARY
SEP 22 1966
UNIVERSITY OF TORONTO

1126963

PROLOG.

Znám tvé muky, Tantale!

F. L. ČELAKOVSKÝ.

(1884–1887.)

Co Tantal zkusil do Erebu noci
k dnu tůně stržen hrou kouzelných mocí!
Za trest, že zkoušel nesmrtelné bohy,
zřel k lačným rtům se sklánět přelud mnohý:
tu nachový plod jeho ústa dráždil
a v okamžiku témž jej znova vraždil,
neb roztál v mhu, když ssál již jeho vůni:
tu náhle voda vystoupivši v tůni,
než smočila rty žhoucí v chladné lázni,
zpět klesla opustíc jej v děsné strázni.
To osud náš, kdož z tůně dum a snění
v zář idealu zříme v roztoužení.
Před námi zdroj, tož Pravda, tryskne svěží,
nám Krásy zářný plod před ústy leží
a s výšin s vykoupení sladkou zvěstí
se snáší Volnost a vše, co zvem Štěstí.
Již ruka mdlá, již mdlý ret po tom sahá,
již zdá se skončena ta dlouhá dráha
v tmách, slzách, čekání a v resignaci.
Leč darmo — přelud za přeludem ztrácí
se v mlhách zas a my jsme opět sami,
na rukách pouta a šer nad hlavami
Ó strašná kletbo, dědictví ty hrůzné,
vždy stejné údělem, ač formou různé,
kdy skončíš se, kým velkolepým smírem?

Kdy naplní se hruď člověka mírem?
Věk nový nové přeludy nám splítá,
zda budou tělem? Kolikrát již »svítá!«
ret volal nadšen, aby sklamán ztichnul,
a místo hymny kletbu lkal neb vzdychnul?
Ó duchu lidský, Tantale ty mroucí,
kde trochu rosy ve tvůj úpal žhoucí?
Kde zdroj tvé síly, tvého vytrvání?
Nechť nových pochyb tebe ostny raní,
v tom velkost tvá, že stokrát sklamán zase
rád věříš pravdě, volnosti a kráse
a novým sklamáním se nepolekáš,
jak staré Fatum nezlomný — ty čekáš!

I.

SMRT A ŽIVOT.

Přírodě.

Ty často maskou květu, vzruchu, štěstí
jen halíš smrt a prach a zříceniny.
Proč svit a jiskry loudíš v tmu a stíny?
Zda sama víš, kam tato hra má vésti?
Že z hrobu lákáš pestrobarvé kvítí,
mně, synu prachu, malou útěchou.
Zda matkou jsi anebo macechou?
Mám za pravdu mít zhoubu nebo žití?
Jest na člověku bráti z ruky tvojí
buď zdar či zmar, proč je v té volbě slepý?
Zda dovedeš nás jednou k pravdy zdroji,
či pouze s námi mumraj velkolepý
zapřádáš nevědoma cíle sama?
Jsi jevištěm, či sama hraješ drama,
v němž člověk v posled musí podlehnouti?
Rci, zdeptáš lidstvo jako shnilé proutí,
či v ňadra svá mu patřit nechajíc
mu v konec Boha zářnou zjevíš líc?
Mé sny se pralesem tvé krásy derou
vždy s nadšením, však má to vina není,
že vidím ostny dřív než květy tvoje,
že na tvá díla patřím s nedůvěrou
a v moři změny, které kol se pění,
zřím dlouhé jen a bezúspěšné boje.

Vyhaslá sopka.

Byl to prázdný, děsný jícen
bez hnutí a bez ruchu,
skalný lom půl dolů zřícen,
půl čněl nad ním do vzduchu.

Ani stromu, ani trávy
do kola jsem neviděl,
oko strnulé jen lávy
skamenělé slnil běl.

Sem tam pouze v lávě rýhy,
hlubé brázdy v lůně skal,
jakby z kamenné zde knihy
obr listy vytrhal.

Sem tam na prostoru širém
černaly se skuliny,
z kterých druhdy sírným vírem
valily se bubliny.

Ani ptáka, ani hmyzu
křídlo jemu v zápětí:
na přírody sdranou řízu
sedlo tady prokletí.

Darmo skláním k zemi ucho,
darmo hledím do nebes,
všady ticho, všady hlucho,
po životu ani hles.

A přec druhdy jaké žití
tady vřelo o závod,
jakby chtělo zahaliti
v dým a šer hvězd chorovod.

Divá síla nespoutaná
kvasila tu v ohně proud,
nebe — otevřená rána,
země — v plamu jeden troud!

Jakoby se obři vzpjali
v zemi svými rameny,
nebi v tvář pěsť pozvedali
skrze dým a plameny!

Po všem sledy, pouze v zemi
skalné trosky — schladlý škvár,
jakby skalin tesy těmi
dravce jen se mihnul spár.

A duch ptá se: Nač tu hmota
vzkypěla tak divoce,
věky když tlí bez života,
smrt když všeho ovoce?

Nač ty blesky, nač to hřmění,
dunění a lávy jek,
proč se uštval v přesycení
této síly přebytek?

Je to msta věčného řádu,
který klidný, netečný
živlů vyrovnává vládu
a var kosmu sopečný;

Jenž, když někde příliš tryská
síly plodné var a vzruch,
zhouby křečí život stiská
a vše vrací v starý kruh?

Příroda snad nechce znáti
vybočení z dávných cest?
Klidný rozvoj všady platí
v brázdách polí, v brázdách hvězd?

Kde jsou síly, které hněvem
hřměly k nebi zmítány? —
A já vzpomenul na Zevem
znamenané titany!

Rozlité vody.

Jak potopa na nízké kolem luky
se řeka rozlila, v té vodě shlíží
se nebe sivé jako perleť matná,
roj velkých ptáků k ploše vln se níží
jak mračen šedé, popelavé shluky,
jež honí nebem větrů peruť chvatná.

Kol ticho. Jako přeludy jsou ptáci,
jich stíny po rozlitých vodách letí
jak oblaků hra, křídlo nezašustí
a sotva s perutí těch šedé změti,
jak větrem unášena v dál se ztrácí,
se vloček peří bělavého spustí.

Dál v obzor voda, místy suchá tráva
z lonského léta nebo klasy třtiny
se noří blankytného ze zrcadla,
dál holých topolů se kreslí stíny
a ještě dále stříška věže vstává,
jak celá ves by byla do vln padla.

To ticho náhle lovce výstřel drtí,
a s křídlem raněným pták ve oblouku
se kácí, druhů pokřik letí za ním;
hrot loďky brázdí zatopenou louku
a hlasný hovor nad kořistí smrti
a jásot lovce letí k pustým stráním.

A nad vod těchto zamyšlenou tiší
zní křídlo smrti! Člověk nevyhne se
té světa vládkyni, kam vkročí v světě;
nad jarní loukou jak v podzimním lese,
ve poli klasném jak v oblačné výši
smrt čeká všady v zimě jako v létě.

A všady vládne neúprosná, děsná!
Ten výstřel náladu mi jarní skalil,
zem stůl mi byla, smrt kde strojí hody,
a život víno, jež Bůh v číš jí nalil,
a smutná, kam jen hled' jsem, byla vesna,
v krev plály na louce ty tiché vody.

Na skále hřbitov.

Na skále hřbitov smutný, opuštěný
tak tichý jest jak srdce v mlčení;
pod skalou řeka valí svoje pěny:
Toť obraz žití v jeho proudění.

Ó jak jsem často zamyšlen zde stával
se srdcem tichým, s duší blaženou,
co dole bouřil vln zpěněných nával
a v skály bušil trojí ozvěnou.

A jindy řeka dolem tiše spěla,
v svém klínu hvězdy i stín olšiny,
leč duše má se zase bolem chvěla
a nikde spásy záblesk jediný!

Než v citu spor i v řeky píseň šumnou
se skály hřbitov shlížel něm a tich
jak stařec, který myšlénkou jat dumnou
na skálu used' v luny paprscích.

On zřícenina! On hrob každé touhy
v červánků růže povznesl svůj kříž!
Jak ironie úsměv paprsk dlouhý
jej ozářil — a všecko ve tmách již.

Moucha.

Na kraji lesa v husté trávě
mne vítal chladný stromů stín;
sny slétaly v ráz k mojí hlavě,
zrak bavil purpur řeřabin.

Do klenby tmavých snětí mihnul
se motýl bílý jako sníh,
pták v keři občas křídla zdvihnul
a s písní za svou družkou tíh'.

Do knihy veršů na mém klínu
list mnohý s výše časem sjel,
svit zlatý, který těkal v stínu,
mně přes rameno nahlížel.

V tom do knihy mně moucha vlétla,
na stránku sedla — divný host,
síť žlutých skvrn jí křídla pletla
a v oku tkvěla ztrnulost.

Bez šumu na kraj knihy sedla
jak zlobný duch těch vlhkých míst
a velkou hlavu nepozvedla,
jak chtěla by též se mnou číst.

Mně divná úzkost hrdlo stáhla,
já list se obrátiti bál,
jak chladnou rukou smrt by sáhla,
mně stín se náhle mrazný zdál.

Já na mouše tkvěl, na mně ona
a oba jsme si byli div,
a mezi námi tajů clona,
již nenazvednu jaktěživ.

Mám rukou hnout a zavřít knihu,
mám zabit mouchu, sfouknout pryč?
Či moucha dřív mne bodne v mihu,
snad její žihadlo je klíč,

Jenž otevřel by bez bolesti
a rázem onen tajů svět,
na jehož dně hledáme štěstí
a rozluštění snů a běd?

Mám právo zničit žití její?
Smím nechat ohrožovat své?
Kde břeh je v otázek těch reji,
jichž divý příboj hruď mi rve?

Oč víc jsem než ta moucha žlutá,
jež nosí v žihadle svém zmar,
a která, přírodo ty krutá,
jest rovněž jak já žití tvar?

Ó hloubko děsná, taj tvůj zebe
a všady černých stínů změť,
zde s žitím smrt jde vedle sebe
a s nejistotou odpověď.

Je člověk podmanit chce sobě
v své pochybnosti ztajen plášť,
však sotva potkají ho obě,
chce každá krutě vládnout zvlášť.

---

*

Pták a motýl.

Viděl's, kterak rychle za motýlem
se honil malý pták?
Byl to vír a rej ve shonu čilém,
až přecházel mi zrak,

Kolem keře, přes plot, kolem stromů,
teď zpátky a zas v před.
Dítě s chutí zasměje se tomu,
však zamyslí se kmet.

Ptáče, píseň, motýl květ je živý,
jak s azuru by spad',
v nejkrásnějším, příroda co živí,
zmar vládne napořád.

Jepice.

Jak lehounký sen křídla máš
utkána z příze Puka,
dnem zrozena dnem umíráš,
tvým hrobem teď má ruka.

Nad řekou hustý mlhy pruh
se táhne ku obzoru,
jak jeho část, jak elf a duch,
ne tvor, jen přelud tvoru.

Jak třásně květné několik
by vláken oživnulo,
neznámým dechem v krátký mžik
by v rej a ruch se hnulo,

Ty poletáš, tvůj matný let
se chytá na rákosí
a v bílých svlačců velký květ
a v trávu, noc již rosí.

Jdi, smutný tvore vteřiny,
ty plachý hoste pustých břehů,
zhyň tiše v lůně květiny,
víc nedočkej se slunce žehu!

Čím tobě celý život byl?
A přece vida tvůj let hravý
proč hluboce se zamyslil
duch badavý a přemítavý?

Já viděl lidstva shon a tlum
na březích velké řeky žití
a slyšel jeho bouř a šum
jak dálné, valné vlnobití.

A celé hordy barbarů,
vojsk legie, šik velkolepý
ať v pouští dálném požáru,
ať v husté mlze sněžných stepí!

Všech barev lidé, rodů všech
tam tísnili se před mým zrakem
jak jepice kol, které břeh
svým bílým pokrývaly mrakem.

A nyní kde jsou, já se ptal,
a snahy jich a boje všecky,
a z hlubiny se ozýval
ten přísný, starý chorál řecký,

Jenž změřil žití nicotu,
kde člověk, pýr v směs živlů hozen,
blah, dá-li s Bohem životu,
a blaženější nenarozen.

Jitro.

Svou slávu rozvlnilo letní jitro,
na klasu nádheru a v smaragd luk,
co perlí mělo, vsypalo v hnizd nitro,
co tónů vtkalo v ptačích písní zvuk.

Strom každý pohnul hlavou těžkou plody,
byl jeden úsměv azur nesměrný;
a velké šídlo zčeřilo klín vody,
a v květech motýl mih' se nádherný.

Kraj odhrnoval clonu bílé páry
jak z lázně dívka stoupající vlas,
oblouky v zlatě stopené most starý
se nad ručejem jako duha třás'.

Šel sekáč polem na rameni s kosou,
šel pasák zpívaje si za stádem,
šla dívka s loktuší a s nohou bosou,
jen perly stírala, kde šlápla v zem.

V tu něhu, sílu, lesk, v to opojení,
v ten azur, nach, vln, klasů jiskření
jak temný rachot vpadlo bubnů znění,
zde, šiky vojska, táhly k cvičení.

Zem, dříve píseň, teď se temně chvěla,
do trávy motýl, pták zapadnul v keř,
a hromem děla v tiši zahučela,
a čistý azur skalil dýmu šeř.

A já se vracel, hořkost v duši, domů.
Zde, všecko kde je blankyt, úsměv, květ,
kde velký mír s obrovských padá stromů,
se člověk učí — jak má zabíjet!

Při zatmění slunce.

Kdos děl mi: Pro básníka
to příležitost vhodná,
v taj rozum lidský vniká
se v nekonečnost vbodna.

O kosmu nesměrnosti,
o velebě a kráse
pěj! V stínu hlubokosti
hle, slunce zakrývá se.

Pěj hymnu na přírodu,
již podmaní si člověk,
skly najde tajnou shodu,
jež chyběla tu po věk!

Těm radám naslouchaje
děl jsem: Spi, moje sloko,
neb rci mi, v naše kraje
čí soucitné zří oko?

Ó pověz, kdo se stará
o naše boje, trudy?
o sníh neb květy jara,
o kletbu naší nudy?

Tož nech se slunce tmíti.
Nech, ať se země třese,
jen v sobě člověk žití,
v svém nitru svět svůj nese!

Chaos.

Sním často, že se v chaos zřítil zpátky
ten velký, zářící svět nádherný,
zřím často ve var kypící té látky,
v sil rozmach, směr a rozlet nesměrný.

A ptám se sebe: Odkud tato síla,
jež nutí různé snahy v jeden bod,
a myslím: Ta by nesmrtelná žila
v hor jádru, varu sopky, v klínu vod

I tenkrát, kdyby zmar svým ostrým dechem
smet' do směsice vesmír kol a kol,
bouř zkázy zpět by ozvala se echem,
zvěst ruchu pólu zvěstoval by pól.

A kde je ruch, tam nový život klíčí,
a kde je život, tam je lad i řád,
co vespol sváří se a varem syčí,
to souzvukem již vyzní napořád!

Tak chaos každý přechodem je pouze,
zkad tryskne nový, souměrnější svět,
a člověk ve své obrovité touze
jen slepě kráčí v tvorstva velký sled:

A proto žehnám v duchu každé vzpouře,
v chaosu každém spící sílě jest,
zkad smír a shoda, jak jen přejde bouře,
svůj nádherný květ vznesou v záři hvězd!

V boji posledním.

Hura! Již uvolněn se balon vzhůru nese!
Hluk pod ním jásotný a šátků mávání
a hudba s výstřely se vzduchem bouřně třese.
Teď ještě nejistý se k straně uklání,
však brzy pohybem již řízen rovnoměrným
hle, pluje svobodně jak na křídlech svých pták,
výš, stále výš a výš nezlekán mrakem černým
se noří v azur, jas a bílých do oblak!
A hura bouřlivé, jímž duní země pruh,
zní k němu z hlubiny jak slabý bzukot much.

V chatě révou spjaté doma
otec dumá při ohništi,
matka mdlýma šepce rtoma,
sestře z brv se slza prýští.
Naproti dvé ňader bílých
vzdychá touhou v noc i den,
modlitbou se chvěje v chvílích,
obzor kdy je zasmušen.
Dívka směje se jak dítě,
jas když nebe vyzlatí,
zpívá, tleská v ručky hbitě:
On se jistě navrátí!

A balon letí výš jak pohrdal by zemí.
Ta pod ním vlní se jak pocuchaný šat.
Hvozd k pravé, černá zeď, činí nepohnut a němý
a zralé obilí, pruh žlutý, střípky chat
jak body červené a hnědé, v stromu změti...
Dál pláně splývají vždy víc a více v šeď
a balon vítězně azurem letí, letí...
je z dola jako pták, jak bod a jako smeť.
Již zmizel na dobro! — Ne, teď se ještě mih'!
Však nyní naposled! — Ó šťastnou cestu v jih!

A co dole v země hloubi
čtyři srdce bijí za ním,
čtverých ňader vzdech se snoubí
modlitbou a požehnáním:
nahoře se shlukly v mracích
čtyři vichry z úhlů čtyr,
na čele bouř, blesky v zracích,
zřely na ten zemský pýr,
který hrdě výše vzlétá
ve oblačný, pustý luh,
jakby jásal v úhly světa:
Já jsem život! Já jsem Bůh!

A balon letí výš, jak ramena by vztáhla,
tak mračen objímá jej tanec, let a rej,
pláň vzdušná vlní se do dálky neobsáhlá;
zde hraje kosmická se živlů epopej!
Hleď, ku západu tam, to celé strže světla
a pruhy ohnivé jak bojovníků šik,
již malá kocábka vítězně do nich vlétla
a tříští řady jich, již plují v světle, mžik

a zase do tmy zpět! Ó výskej z plných plic,
tlum orlů pod nimi se ztrácí jak roj mšic.

Svraštil přísný Sever brvy,
kšticí s oblaků se nahnul,
oko búrné podlil krví,
po svém hromném kyji sáhnul.
Jih po levé jeho straně
jako tigr skrčen dlel,
Samumem si dýchal v dlaně,
lačně nad svým lupem bděl.
Soudruh třetí od Půlnoci
lijavcem svůj plnil měch,
Východ patřil ve tvář noci
v hněvu svého plamenech.

A balon letí výš! Kraj vzduchový jest jiný,
noc sedí v hlubině na mraku oblasti,
přes šedou nebes tvář se honí samé stíny
jak upomínek vír, jež nelze setřásti!
A náhle stmělo se, jak fantastická města
se vzpjala oblaka a rostla v bájnou výš,
jak věže, cimbuří! K nim tihla smělá cesta.
v tom cosi zadulo v tu nepohnutou tiš
a města oblačná se střítila jak hráz
pod proudů údery a zhltla balon v ráz.

Praví Sever: Neslýcháno,
aby smělý smrtelník,
mléčné dráhy hvězdná bráno,
pod oblouky tvoje vnik'!
Ztrestáme je, kynul Východ,
avšak za lákadlo dřív

uzřít mají noci příchod,
měsíce a planet div,
a když vhrouží zpité oko
v závratný těch světů rej,
srazíme je přehluboko
poušti v klín, vln na peřej!

A balon letí výš! Neznámé vzduchem dráhy
se vlní, oblaka jsou pod ním jako les,
tu jako křišťálné edenů cizích prahy,
tam potvor zkrocených jen šklebící se směs!
Aj, měsíc vychází! Děs noci změněn v něhu
svit bílý z opalu se line ve prostor,
a v tmavším pozadí a v mohutnějším žehu,
v azuru hlubinách se nítí hvězdný sbor,
jak z úlu nebes roj by zlatých vyletěl včel,
tu rubín, topas tam, zde safír zahořel!

K stejným hvězdám rovněž patří
— k staršímu dí mladík druhu —
otec, sestra má i bratři,
myšlénka nás v jednom kruhu
přes ty valné dálky pojí
a má dívka plačící
zvedá ve slzách tvář svoji
k tobě, vlídný měsíci!
Však my pozdravíme ráno
v hlučném bratří táboru,
Odvaha! my máme psáno
v srdcích, na svém praporu!

A balon letí výš! Nesměrný prostor dálný
plá, září dokola ve myriadách hvězd,
čím dále spějí výš, tím dál se šine valný,
v něm vidíš oblohu jak louku nebes kvést.
Tu velké světy žhnou, tam drobných pršky bílé
zde kolem vlasatic, tam v stříbrný pás mlh,
v nichž klíčí prasvětů zárodky — nikde cíle,
až srdce staví tluk a pohled oka zvlh'...
Ó, duchu člověka, zda poznáváš se sám?
Co tvoje odkud jest, co kde a kdy a kam?

Jen se zpíjej nekonečnem,
až ti vzkypí ňader číše!
My jsme vládci v sboru věčném,
zahřměl Sever v chladné pýše.
Na druhy kýv', měch rozvázal,
větrům v divou hřívu dých',
v útok divoký jim kázal
v souhlase s ním Východ, Jih
Co to z dola ostře fičí,
ze strany a s hora teď?
Kdo zde pánem? Vichr křičí —
Nepřišla však odpověď!

A bleskem ve propast člun větrný se řítí,
jej vichr uchvátí v svou ledovitou dlaň
a hodí jej zpět zas, kde mrak ho v klín svůj chytí,
proud větrů zpátečný se vyhrne tu naň,
a zmítán chvěje se a v skocích již se zvrací
pod větrů vyjících bouřnými nárazy,
teď tubus, teploměr, teď přítěž všecku ztrácí,
jak struny na houslích se kroutí provazy,

ve větrů lijavec, jenž metlou šlohá jej
vždy šikou, k zemi níž, ve fantastický rej.

Slabý úsvit na obzoře
osvěcuje mraků strži.
Běda, běda, to je moře,
nad čím teď se balon drží.
Z dola vlny řvou a šílí,
jakby vzpínaly se vstříc
ve divoké kratochvíli,
dují vichry z plných plic.
Z jedné moře, z druhé srázy
skalných tesů, vůkol mrak,
větrný člun matně hází
vzduchem se co dětský drak.

A vzešlo slunce mdlé po bouři. Na pobřeží
hle, v písku zarytý člun větrný tam leží,
do změti provazů se zaplet' prapor bílý
a rybák udiven se k této trosce chýlí,
jak odkaz poslední, jak živý protest vzdoru
čte nápis »Odvaha!« strhaném na praporu.

---

*

II.

PŘELUDY.

Krotitel hadů

Na rohož roztrhanou
muž polonahý sed',
nachýlil hlavu stranou
a píšťalu k rtům zved';
kol boků pestré cáry,
muž osmahlý a starý,
ve tmavém oku žáry,
jal pískati se hned.

Koš z vrbového proutí
se začal třást, jak hrál,
had nad ním hlavou kroutí.
jak bleskem z něho vstal,
dle taktu kloní hlavou
na levou stranu, pravou,
jak písní kolébavou
jej nápěv divný hnal.

To bizarní je nota,
nejdříve táhlý hvizd,
a zas to zašepotá,
jak o podzimu list,

a teď jich příval tryská,
to píští, sviští, výská,
jak náhle ze křoviska
sta ptáků z plných hnizd.

Ty tóny jednotlivé
jak žhavé kapky jsou,
jak jiskry dovádivé
tančící noční mhou,
teď jednotlivě srší,
teď lijavec jich prší,
jak z potrhaných vrší
ryb množství prchá tmou.

Teď jako rány nožem
ku srdci do žeber,
jak nad mroucího ložem
vzdech lkavý v jizby šer,
a teď zas lichotivě
jak pták na jarní nivě,
tak nyvě, snivě, tklivě
jak tajná hudba sfer.

Had hlavou nad košíkem
se sklání níž a výš,
a za ním druhý mžikem
se zvedá jemu blíž,
teď spolu oba v reji
se pletou divočeji,
jak tóny, které znějí
kol v zamyšlenou tiš.

Co as v té hudbě slyší?
co k tanci láká je?
že opustí svou skrýši
a koše nad kraje
krk nahýbají dlouhý
i hřbetu pestré prouhy.
ký zvuk neznámé touhy
z té zní jim šaimaje?

Snad vidí domov sladký,
kde větší slunce žeh,
zatouží rázem zpátky
se pustit v divý běh
po stráni za kořistí
dál skrze svadlé listí,
jak z tetivy šíp svistí
v let šílený a spěch.

Zas níž ke koše lemu
se šinou v jeden mih,
muž hvizd' a každý k němu
se na ocase zdvih',
zrak jejich v žár se nítí,
leb šupinami třpytí,
na vzájem teď se chytí
a pletou v kotoučích.

Hry této svědek němý
jsem cítil v nitru žas,
a děl jsem, s hady těmi
lze věru srovnat nás.

I nás tak osud láká
svou sladkou písní ptáka
výš, výš až nad oblaka
ve říše snů a krás.

Nám rovněž naděj hvízdá,
v dál zve nás mlhavou
a láska blaha hnízda
nám splítá nad hlavou,
my věříme a rádi
za přeludy v svém mládí
se vznášíme, jak hadi
za písní jásavou.

Co jen v té notě zpívá,
že jako hady též
nás očaruje tklivá
a dojemná ta lež?
Žel, oklamáná znovu
ve úsměvu i slovu
svých tužeb ku hřbitovu,
v tu pasť, o duše, jdeš!

A konec bajky celé?
Mne protivný hnus jal,
já viděl krotitele,
jak flegmaticky vstal,
jak za krk hady chopil,
je v koše tmu zpět ztopil
a víko na něm sklopil
a lhostejně šel dál.

Krásný západ.

Dnes zhasínalo slunce v samém zlatu.
Zem, jakby těžce nesla jeho ztrátu,
se začla halit v stíny polo tmavé,
a červánkovým nachem zpola žhavé
se zrcadlilo nebe v tiché vodě,
v níž světla a též stíny v stejné shodě
se míhaly a v pestrém tanci hrály.
Na mostě mlhou svítilny již vzplály
a zdálo se, jak bájných liljí květy
by tryskly z vod a ohnivými rety
se dotýkaly vln, které se chvěly.
Jak spousta černá trčel Petřín celý.
V té chvíli děl jsem té, jež byla se mnou,
jak slunce paprsk v moji dumu temnou
jež svítí vždycky: Jak to krásný západ!
Ó štěstí, kdo můž' duchem celým chápat
vše krásy kol, tu ostrou svěžest vzduchu,
chvit světel a hru barev v pestrém ruchu!
V tom dělník tudy šel, pot na mdlé skráni,
na šatu prach a tvrdý mozol v dlani,
a pravil, trpkost zněla v jeho hlasu:
Na také věci nemá chuďas času!

Nirvana.

Mdlý poutníku, jen dvéře tyto,
ó zaklepej, jsou poslední,
tam vše, co zde ti bylo skryto
v mír věčný se ti rozední.
Tam zapomena, žes byl stvořen,
u cíle staneš zápasu
a budeš jako v zemi kořen,
jenž nezná změnu počasů.

Však je-li vnadidlo to marné,
hra stará znovu začne zas,
dál trpět život v muce žárné
co atom, buňka, květ a klas,
až v člověku zas zatraceném
se probudíš zpět k vědomí
a poznáš, bol že tvým je věnem,
kruh, jenž se nikdy nezlomí?

Co zbývá ti? Jen v resignaci
to břímě věčné dále nést,
být velkým v Sisyfově práci,
trn s kvítím sbírat u všech cest
a neskloněný v světa víru
ku slávě jako záští hluch
poslouchat, kterak u vesmíru
Bůh jediný vře — žití ruch!

Poslední cíle.

Až člověk předsudky, jež hrdě nese
dnes na bedrách svých, klidně ve prach střese,
až zboří všecky víry dětské ráje
a ucho k tepnám přírody až skloní
na její ruch a kolot naslouchaje,
jak v prázdnou číš se dívat bude do ní,
až podmaní svět celý kol a kol:
zda zkrotí odvěký v svém nitru bol?

Až zkrotí živly, že jak psi mu k noze
se stulí lízajíce jeho prach,
až lítat bude ve větrném voze,
až vina s hrůzou budou na marách,
až spadnou pouta s mozolitých rukou,
jež marně dnes o vrata ráje tlukou,
zda v bastill trosky a zda v chrámů dým
přec nebude stín minulosti s ním?

Zda vědomí, že pouze vlastní prací
si dobyl svět a toužený svůj eden,
mu dostačí ku tiché resignaci,
že bludištěm byl divným dlouho veden,

by svoje nic v pozlátko pýchy halil,
zda hořké jádro pravdy snese pak?
Zda vědy mok, jejž v pohár sobě nalil,
svým děsným prázdnem nezkalí mu zrak,
až pozná, že se nadějí jen šálil?

Ó jistě illusí všech na hřbitovu
své všecky staré modly vzkřísí znovu!

Nejvšednější motiv.

Hoch vyzáblý a bledý, neduživý
mi psaní přines': Pane, smilujte se,
dnes otec umřel, doma není skývy
a dětí pět se v pláči zimou třese!

Hoch ubohý co říká, sám snad věří
a neví, otec jeho v krátkém čase
o smrti matky že lhal u týchž dveří,
a propíjí, co dostal, v krčmě zase.

Hoch nezachvěl se ani nad lží svojí
byv usvědčen a sebrav dárek malý
šel tupě, jako přišel. V jizbě mojí
však Satan stál a jeho rty se smály.

A pravil: Kluk mi dobrým pomahačem;
jak tebe on, Bůh rovněž vesmír šidí:
za bídný groš, jejž dal's mu pohnut pláčem,
ti stokrát víc vzal — tvoji víru v lidi!

Svit na zemi.

Jak v mnicha celu v tajůplné šero
svit z malovaných oken náhle skane,
až kruhů stero
a věnec arabesek vzplane
v podlaze vykládané,
jak andělu by spadlo s křídel pero,
jenž od mnicha čtoucího v bibli tiše
se zvedl v hvězdné ulétaje říše,
tam zlatých květů les,
jak hvězd by napadalo noci z klínu,
tam pestrobarvá ohněm vroucí směs,
jež rudé jiskry tká do tmavých stínů
a vše to chvíli chvěje se a třese:
Však mnich, ten nepohne se,
on jiné, zářivější stihá zjevy
ve knize otevřené na svém lůně,
v sluch mystické a cizí zní mu zpěvy,
jež jiných světů sladká zkájí vůně,
co jemu okamžitá barev hra?
Cíl vyšší jemu v hloubi duše zrá.

Ty barvy svůdné rázem opět shasnou,
jak slunce zajde, jež je tvořilo;
ať zhasnou, v říši velikou a krásnou
se jeho srdce jinde nořilo.

Jak velký je ten mnich a přece chudý,
my lidé menší chytáme ten svit,
my objímáme šťastni vše ty bludy,
my chceme vzplát a milovat a žít,
nechť svit a barva
jsou pouhý klam,
nám drahá je ta smějící se larva,
jež rozpustile vysmívá se tmám;
za paprsk žití
byť jediný chcem trpěti a mříti,
než ztráceti se v resignaci tupé.

Ó hřměte, vášně, klovej, lačný supe!

Lidská tvář.

O lidská tváři, budiž vděčně pozdravena,
ať zrcadlem jsi duše muži nebo ženě,
jen upřímně když hledíš, prostě otevřeně,
nejlépe hlásáš, jaká života je cena!

Jak spanilá jsi, sladkým mladosti když nachem
pláš jako jabloňový, netknutý květ ryzí,
tu odlesk ráje v oku mihne se a mizí
a do ruměnce splývá v svitu jak blesk plachém.

Jak velká jsi, když vrásky divě tebe zryly,
o chleba hrozný zápas, oklamání, stesky,
stín všady leží tmavý, hořkých slzí stezky
se táhnou podél očí, v důlky jež se skryly.

Tvář taká drama jesti, jeden pohled na ni
víc poví nežli hudba, socha a než kniha;
v ní ztracená je radost, okamžiků tíha
a nuda, trud, a žádný svit na smilování!

Tvář taká jesti světem uzavřeným v sebe,
tvář Beethovena zdali v sobě básní není?
Tvář Danta zkamenělá — pekla utrpení,
tvář Rafaela jasná — zpívající nebe!

Ó mystickou tu závrať chápu těch, kdo věří!
Jak veliký jest problém pro ně tváře Boha!
Jak zachvívá se hrůzou, žasem Indů noha,
když ku jezerům svatým dojdou v lesů šeři!

A jako oni v svaté shlížejí se vodě,
tvář lidskou zbožně vítám, kde plá soucit božský,
a snaha čistá kvítí vykouzliti v trosky
a žíti s lidmi v klidu, se zvířetem v shodě.

A s hrůzou odvracím se od té tváře, masky,
jež v háv se neproniklý lhostejnosti skrývá,
tu jménem lidstva moje píseň prosbu zpívá,
tvůj, Sfingo, ó paprslek, ó krůpěji lásky!

Píseň Dona Juana.

Zjev podivný stál přede mnou
a mluvil řeči tajemnou:
»Kdo ty jsi, který stále hřmíš,
sám nevíš, kde se zastavíš?
Já s hrůzou vidím kol tvých cest
jen spoustu roztříštěných hvězd,
jen závěj květů uvadlých
v tvou kolej žalně napadlých,
a slyším nářek obětí,
jež v rozkvětu i v poupěti
jsi udusil v svém objetí?!«

Já dále skrze prachu změť
hřmím zpívaje mu odpověď:
»Kdo ty jsi, který výtky hlod
jsi záhy v moje srdce vbod'?
Mně v každou číši vsypal jed?
dech mrtvol vdýchal v každý květ,
do bláta hodil rozkoš, skvost,
a otrávil mi veselost?
Však výčitky tvé jsou mi snem,
já život lačným lokám rtem.«
A zjev: »Já zodpovědnost jsem!«

Dál za mnou jede jako stín
on, hříchu otec — já jen syn,
spí se mnou dívčích na ňadrech,
ba v srdci všecken mír mi zžeh'.
Však divoké mé nadšení
mu dáti odvet nelení
a jedeme tak vesele:
nad námi pláčí andělé,
a jedem v zář a jedem v mrak,
on učitel, já špatný žák,
on smyšlénka, já bytost však!

A konec jízdy převzteklé,
když pravdou bajka o pekle?
Nuž dolů v rychlý, srázný let!
mně nebude tam překážet
host chmurný, samozvanec ten.
Nechť v mukách, budu vykoupen,
nechť v žáru věčném, aspoň též
ta bídná stvůra, mrzká lež
se pohřbí se mnou, roztaví,
s ní přeludů svět mlhavý
a volnost lidstvo pozdraví.

Modlitba Faustova.

Ve chvílích šera, když zrak pláčem rudý
se v nejistotě v stíny noční ztrácí,
když staré sny a naděje a bludy
jdou spat jak honbou unavení ptáci:

Když duch v té vřavě skalný štít si hledá,
kam schvácené by svoje křídlo složil,
tu z hlubin duše těžká mha se zvedá
a zraku ducha prázdný prostor ožil.

Tu jiný život po svém touží právu,
to život bájí, fantomů a stínů,
v něm Lítost zvedá trním spjatou hlavu,
syn její Stud se vzbudí v jejím klínu.

Tu vládne minulost! Ó děsná vláda!
Hle, hodin kyvadlo jest žezlo její,
slyš, každá rána jak mi v duši padá,
ta vyčitkou a ona — beznadějí!

A náhle vidím jak v zrcadle páry
řad hroznych zjevů, ten mne soudit kráčí,
jak z nočních stínů skládají se v tvary
a zvolna táhnou — já je vidím v pláči.

Ty skrývají tvář ve závoje smutku,
a ty jen v dlouhé, rozpuštěné vlasy.
To naděje jsou, jimž nepřán květ skutků,
jež sotva slzou porosily řasy.

Těm na čele mdlá hvězda slabě kmitá —
Ó stíny žen, jež milovai jsem kdysi,
má vzpomínka kol hrobů vašich lítá
a děsný pláč můj v tichý sen váš mísí.

A v jejich stinném, démonickém roji
(co klesám již v beztvárné moře snění)
jak bájný kolos nad mou hlavou stojí,
jak ohnivý sloup plá v tmy mého bdění

On, strašlivý ten anděl Hospodina,
jak Jan ho vídal Pathmu nad skalami,
on, k nebesům když vzroste lidstva vina,
jenž s mečem zhouby lítá nad vodami,

On, který z bahna přišel od Kocytu,
na křídle jemu mha a chmury visí,
háv jeho plane v purpurovém svitu,
vlas černý vroubí tváře dumné rysy,

On, nejstrašnější z nadpozemských zjevů,
pod jehož patou zaplá pekel vření,
on, anděl pomsty, odplaty a hněvu,
a zhouby, pádu, kletby, zatracení!

Jenž od pravěků stojí nad oblaky
a pouze čeká na kyn vůle vyšší
a k zemi v mlze upřené má zraky
a uchem hvězdné harmonie slyší

A jednou rukou hvězd řetězy splítá
a v druhé pohár zahynutí třímá
a komety za vlající vlas chytá
a tlumí žár jich perutěma svýma!

A čeká jen, by mocným paží vzmachem
zhas' oheň sluncí, vypráh' stepí zřídla
a zem oblitou svého ohně nachem
jak Sisyf balvan chytil na svá křídla

A prostorem ji dál a dále valil
a smýkal jí a ryl jí v hrudi mroucí,
jak perly vína hvězdy v číš svou nalil
a zpátky vrh' je v chaos všemohoucí!

Ten chaos země, luny, sluncí v zmatku
jak skály titani by vzhůru hodil
a Bohu řek': Viz k novým světům látku,
dej život jim, bych dál je bezdnem vodil!

Dej život jim! Po myriadách roků
je ztroskotej, toť hádanka je celá,
jen změna život jest a vše je v toku —
Co člověk v tom? Jen jiskra osiřelá!

To vidím, slyším v nocích, v těžkém boji,
mdlý pláčem. když se nořím v tůně dumy —
ó kterak často v muk a strastí roji
mně zdá se již, jak jeho křídlo šumí!

To vidím, slyším, když na ňadrech ženy
jsou moje rty v polibků tísni němy —
mně zdá se, že umírám přeblažený,
svět šírý že on skrývá perutěmi!

Však darmo volám z bojů utrpení
a darmo volám ze snů sladké něhy,
jak bájný kolos zří on v moje snění
a čeká jen o bezdna opřen břehy,

A jednou rukou řetězy hvězd splítá
a v druhé pohár zahynutí třímá
a komety za vlající vlas chytá
a zář jich tlumí perutěma svýma.

A kolem něho spějí stíny, stíny,
jež odhalují budoucnosti taje,
jež střeží práh, kde začíná svět jiný,
snad Sibylly, snad Eumenidy báje.

Kdo jsou? Kam jdou? Jich slzy zrak můj pálí,
jich smutný průvod jde v mou duši zpátky,
a cítím, jak mne rubáš temna halí,
a usínám, jak druhdy v klínu matky.

Jen ze sna rty mé modlitbou se chvějí:
Ó Pane, přej mé duši tolik síly,
když zasnoubil's můj život beznaději,
když opustil mé sny tvůj anděl bílý:

Když nedopřál's mně, by dech lásky sladký
po vedru dne mou hlavu ukolíbal,
když nedopřál's mně, bych šedý vlas matky
a zlatou kadeř nevinnosti líbal,

Když vědy plod mně naplnil jsi prachem
a naplival mi slinu v krásy kalich,
když bláto díl můj, kde jsem vzplát chtěl nachem,
když nejmenším jsem stvořen v středu malých,

Když z knihy tajů smích se na mne šklebí
a holá lebka z tahů ženy sličné,
když úděl můj slát pouze vzdechy k nebi
a kletby jen a lání ustavičné,

Když vzal's mi vše, ó přej mi stíny, stíny,
z nichž aspoň mír se v srdce zmdlené sklání,
já nereptám víc, že mám osud třtiny,
jež každým větrem v pláči hlavu sklání:

Ó viz ten rákos, co má šumných zvěstí,
co zpěvných ptáčat slétne mu do klína! —
Ó přej mi sny! Vždyť to jest také štěstí
zřít, jak nám v nitru Slunce uhasíná!

A já měl slunce ve svých ňadrech celé,
tož slunce lásky, poznání a snahy —
či vina to, že mrak dlí na mém čele,
že duch můj Job jest na hnojišti nahý?

A já měl Slunce v žil svých krvi žárné,
já stvoření tvé objat chtěl jsem všecko,
či vina to, že tady vše jest marné,
před tebou mudrc největší že děcko?

Ó kdyby aspoň zahynula se mnou
ta neúmorná touha obrovitá
nahlédnout v tvorstva dílnu přetajemnou
a hledat, čí tvář v masce kosmu skryta?

Bych poslední byl aspoň z lidských synů,
jenž chce a touží k dobru, k světlu, k spáse
neb nad vesmíra aspoň zříceninu
bych skloněn zřel, že pro vždy zavírá se

Ten řetěz muky, badání a práce,
v němž hyne člověk v pochybnosti roji,
v němž přístav jediný jest — resignace!
Však darmo život zas přede mnou stojí:

Toť onen děsný anděl Hospodina,
jenž nová lidstvu tvoří utrpení,
před nímž i gigant křehká jest jen třtina,
on, bájný kolos, trčí v moje snění.

On velí denně: Zpátky k svému pluhu!
zpět v řemeny a pod jho, duše bludná,
zpět všednosti a bídy do popruhu
a konce nebude mít pouť ta nudná.

A sama smrt jest novým jen mu prahem,
zkad nové žití v nová muka láká,
vše ironicky deptá v bláto šmahem
a zase vznáší k hvězdám nad oblaka.

Proč, neví sám, by myriady roků
se držela ta kosmu hračka celá.
Jen změna život jest a vše je v toku.
Co člověk v tom? Jen jiskra osiřelá!

Nuž zhasni tedy, později nebo dříve,
co krůpěj v moři, hvězda v dráze mléčné,
ó zhasni, bysi po létech vzplál, dive!
v té proměn věčných řadě nekonečné!

III.

UMĚNÍ.

Básníci.

Na prvním azuru hvězd prvních pláním
byť každý sen svůj nejkrásnější psal,
jenž v nocích bezesných nám slétá k skráním,
jejž v touze bezdné zovem: ideal;

Kdo může zcela pochopit nás z davu?
Kdo »cítím s tebou« by tvé písni řek'?
Pro věčnost všickni tkáme na svém hávu
na času stavu útkem myšlének.

Jdem životem si skoro sobě cizí
a král je každý v svém přec údělu,
pod hlodem bídy veteš těla mizí
a vzrůstají nám křídla andělů!

Jen silou obrazů, jen rhythmu vlnou
je každý nad svět kolem větší z nás,
a věky prosí, zápasí a klnou
v té naší písni, kde zkameněl čas.

Byť krásy celé objali jsme moře,
  či pouze dívčí útlý náprstek,
všem plane v srdcích nesmrtelná zoře!
  Tak ústí velkých amerických řek

I kapka rosy hoří zanícená,
  když z lůna černých mraků měsíc vzplál,
před námi všednost jako lačná fena
  se krčí zuby ceníc opodál.

Nevěřím.

Jos. V. Sládkovi.

Nevěřím, že Hesperidek rajský sad je pustý,
že duch silný zmizel, který proroku hrměl ústy;
nevěřím, že troubaduru zpěv zní prázdně, cize,
že dnes poesie světem chodí v sdrané říze,
že jí nehne Faunu syrinx, ni antické tance,
ani Pana výkřik »Žiju!« v hymnách renaissance!

Nevěřím, že zbledl krokus, růže nemá vůni,
v duhách že nehrají vážky více na výsluní,
že je všední píseň ptáků a šumění lesů,
všední hlahol oceanu, všední ticho tesů,
všední jitra zlatá zoře a západu sláva,
i noc s hvězdným zrakem snivá, dojemná a smavá!

Nevěřím, že lidská duše žitím sevšedněla,
ráje svit že nelíbal by více dětská čela,
že je stará píseň lásky, všední ženy tělo,
všední, co kdy ve mladosti ňadrech silou vřelo,
že je všední hlahol slávy i soucitu rosa,
nevěřím, že přestala být láska světa osa!

Nikoli! Jest poesie jako od jakživa,
usmívá se, plá a hoří, modlí se a zpívá
stejně vždycky! — Dnes jen člověk není jak byl svěží,
na čele prach a na srdci balvan jemu leží,
v poutech nohou třese, ústa zisku jed co pijí,
a kde viniti má sebe — viní poesii.

Duch Analysy.

Stál náhle u mne bledý, sinalý
jak z ráje vyštvaný Kain bludný,
dost hnal se přes hvozdy a úskalí,
když pít chtěl, naplil do své studny.
Když sáhl na plod, vždy v něm červa viděl,
když sáhl na květ, hned mu v dlani svadl:
tak bloudil znuděn v středu krás a vnad
a za sebe se styděl.

Chtěl v moje srdce slaviti svůj vjezd.
Já pravil k němu: Mám-li žíti,
ó nech mne věřit v krásu věčných hvězd,
nech z přírody mne prsů píti!
Co platno, abych všecko věděl, viděl,
i smrti v kolébku se díval snad?
Já nechci bloudit světem beze vnad,
bych za sebe se styděl!

Debutujícímu básníkovi.

Jak mladý tur se ženeš do areny,
máš oheň, sílu, vzruch a křepkost svalů,
máš nekonečnou žízeň ideálů
a chápeš úsměv dítěte a ženy.

Chceš milenec být světla roztoužený,
chceš pevnou rukou hnísti hlínu žalu
na kolosy a svatém ve zápalu
chceš kadlub formy vrci v moře změny.

Buď pozdraven! Však brzy tvojí paty
se dotkne zmije, brzy poznáš v klamu,
jak hořce lauru nejmenší list chutná:

Však sneseš-li to hrdě, paprsk zlatý
ti v duši vzplá, v něm poznáš krásu samu
a bude plesem ti pouť žitím smutná.

Nektar.

Po dávno již, Venuše chtěla kdysi
dát ochutnati nektar Adonisi
i nesla misku jemu zlatou
tím bohů vínem vrchovatou.

Jej našla v lesní, skalinaté skrýši
a s úsměvem mu podala svou číši,
on radostně ji k sprahlým ústům nahnul,
však náhle pustil ji — rty bolně stáhnul.

»Jak trpký na Olympu nápoj máte,
víc nesmrtelnost nechci z číše zlaté,
je hořký nektar váš i sláva celá!« —
A Venuše se v smutku zamyslela.

Zda zhořknul nektar pouhým země vzduchem?
Či musí býti silný, velký duchem,
kdo nápoj bohů s rozkoší chce píti?

Vím, kráso, proč tě mnohý trpkou cítí!

Modlitba Praxitelova.

Juliu Zeyerovi.

V snu Praxitelovi co zjevila se
ta, která září na Pafu a Knidu
v své olympické, nesmrtelné kráse,

Od chvíle této neměl více klidu
a stále tvořil, byť i znova bořil,
a denně víc poznával lidskou bídu.

A stokrát z dumy skráň svou k hvězdám vznořil
a stokrát prsty vzdornou hlínu hnětl
a odříkáním, strádáním se mořil,

A stokrát padnul, stokrát vzhůru vzlétl,
než Venušina zářícího těla
mdlý obrys jemu ve mramoru zkvetl.

A když ji zřel, jak dílny šerem celá
ve nahé kráse stála, odlesk pouhý
všech divů, jež v snách zřítelnice zřela,

Stý pouze díl té naděje a touhy,
mdlou odliku té obrovité snahy
a bojů, život jimž zasvětil dlouhý:

Tu mistr starý zasmušil své tahy
a hymnu zalkal, k nebi sepjav dlaně,
až Erebu se pod ní chvěly prahy,

Až Olympu se třásly hvězdné báně:
Ó Kráso, dive, taji, ze všech zdrojů,
po kterých v žití práhnem, lačné laně,

Tys nejděsnější, cíl nejhorších boju,
kam směřujeme v bolu, touze, žáru,
v muk příboji a mořem nepokoju,

Mstо nesmrtelných největší, ty z daru,
jež Tantalovi dány v těchu klamnou,
jsi nejsladší, já klnu ti, však v spáru

lkám všednosti: Ó Kráso, stuj vždy za mnou!

Lupen vavřínu.

Když vybojován ten boj gigantický,
mdlá ruka poslední když balvan tesá,
zrak s výčitkou se dívá na nebesa,
jež němá, chladná k tobě byla vždycky:

A lauru lístek v posled symbolický
na čelo vlhké potem tiše klesá,
a v duši ticho jak na kraji lesa,
kdy večer stlumil shon a hlomoz lidský:

Tu z přátel, již šli s tebou věrně stále,
se druh po druhu ztrácí chladně, cize,
tu srdce nejlepších jsou rovna skále.

V to ticho darmo otáčíš sluch bdělý;
jen anděl tvuj ti kyne v hvězdné říze,
tu cítíš teprv — jak jsi osamělý.

Diletantismus.

Vše obejmout, vse znáti, všim spít duši svoji,
co kvete, září, svítí v soše, malbě, písni,
ve každém dolu kopat, čerpat v každém zdroji,
od antického torsa, jež tlí v časů plísni,
až ku záchvěvu duše moderní, jež kvílí,
když lupínek jí malý svadne s štěstí květu,
vzlet světcu středověkých, titanské též síly
i rozmar dívčích, lásce otevřených retů:
my všecko prožijeme, cítíme i chápem,
všech požitků nám zdroje plným proudí slapem.

A sotva přece kapka jedna, skrovná splyne
té rostoucí a stále větší, větší žízni;
zdroj krásy tříštěn v steré vodopády řine
se mimo nás, jež touha Tantalova trýzní.
Či nutno je nám ke dnu vypít pohár jeden,
když zapomenout chcem? Víc nežádáme ani,
či s Rafaelem nutno věřit v Madon eden
a s titany v jich vzdory, věčné proklínání?
Či musí duch, když nechce býti klasem planým
na lidstva velkém poli — býti jednostranným?

Od květu na květ ovšem luhem těká včela
a vánek milenec je keřů všech a stromů;
je duše lidská míň, jež pravdu s krásou chtěla?
My hořkost však si pouze s jedem nesem domů.
A umění jak moře kol se vlní, roste
a kratší, stále kratší je to žití lidské,
než poznáš vše, kdos řekne: Pojď již, lačný hoste!
Sen zbyl nám nesplněný, touhy gigantické,
však s těchou pujdem, byť i cíl náš nebyl pravý,
že prostřednost a všednost víc nás nezaplaví.

Hymna Baudelairovi.

Vždy hloub jde cesta, mezi tmavé sloupy
stín zvedne se, kam s bázní noha vstoupí,
neznámá křídla větrem chladným dují
jak poutníku v Ellory skalné sluji,
směs potvor na podlaze, blíže stropu,
kol šklebí se a svíjí, na potopu
však stínů brzy splývá všecko děsíc.
A brzy oko velký vidí měsíc,
jak stíny pozvolna si klestí cestu.
Je krvavý a podzemnímu městu
je pochodní . . .

Ó zjevy fantastické,
zde civí a se šklebí tváře lidské.
Děs choulí se tam v polotmavém koutě
a Bázeň bledá v Nerozvahy poutě
se chvěje, Úzkost se staženým hrdlem
a Pýcha, slzy majíc v srdci stvrdlém
tak uvězněné, že nemohou téci.
Pak Vzdor se týčí s gigantickou plecí,
a Nuda hlasitě a zvučně zívá,
Spleen v rozpaku svou tvář vyhublou skrývá,
vlas rve si Zoufalost a poděšena
Smrt v smíchu ptá se: Jaká je ta cena,
za kterou život v nicotu se mění? —

A v středu mystických a hruzných snění
se vznáší Žena jako děsná modla,
to žena prodajná a bídná, podlá,
to žena — tělo, zářná, triumfálná,
ta zosobněná žravá vášeň palná,
jež polonahá čarovná je v stínu,
leč v světle shnilé oranže má v klínu
a svadlé květy se hrobovou vuní.
A bledí andělové pláčí u ní,
tož Soucit, Smutek, Bída, Resignace.
A v tomto místě hruzy je tak sladce,
a hudba padá v srdce plné sporu...
jak slzy kalné černém po mramoru...

V museu Thorwaldsenově.

Panu J. Growe-mu v Kodani.

Sem lomoz a hluk města nedosahá.
Tak milo tu a volno, a přec hrdlo
zde úcta stahuje. Tvá, kráso, vláha,
co nejzářnější z tvých snů v mramor stvrdlo,
zde blaží duši, jež jak Psyche nahá
se blíží s bázní k obrovskému dílu,
svůj měříc na něm vzlet a svoji sílu.

Tu řada kolosů ční, apoštolů
a Kristus v oku lásku v jejich středu
se dívá plný tajemného bolu,
jak chtěl by změřit celou lidskou bědu.
Leč jako k slunci květ na lehkém stvolu
v říš antiky má touha letí chvatem,
spíš něhou jata nežli majestatem.

Zde, Gracie, váš rozbit čistý stánek,
zde Ganymed v svém usmívá se blahu,
jak povzlétal by již již nad červánek
a s orlem stanul na Olympském prahu.
Co prochvívá tvuj, Afrodito, spánek?
To rád bych uhod', vděk a něha tichá,
ráj lidstva ztracený z tvých tahu dýchá!

Dál rozmar v hravé Amoretů změti
zde prohání se v divuplném reji,
ty okřídlené a buclaté děti
zde v malém celou, velkou epopeji
zas opáčí a vše to k světlu letí...
Faun tleská k tomu, Eros usmívavý
vše ladí v souzvuk, v antiky klid pravý.

Tak obejmout svět, celý nosit v duši
a v kolosy jej vtělit, každou řečí
jenž hovoří a dí, čím srdce buší,
čím jásá a se chví v poslední křeči,
je úděl velký! Nechť si pak čas ruší
tvůj v středu toho chrámu spánek svatý:
Ty jistě vítáš každý paprsk zlatý,

Jenž z arkad bloudě kolem tvého hrobu
mdlým svitem zlatí na něm břečtan snivý;
a jest-li ticho po delší tu dobu,
ruch kroku nezní-li a konejšivý
zvuk rodné řeči, střásáš smrti mdlobu,
tvá dlaň se jistě na tvých prsou spíná,
ret šepce: Což můj lid mne zapomíná?

Však v neděli a svátek čilým ruchem
zní kolem tebe tiš ta zadumána,
ty jistě usmíváš se, lačným uchem
ten ševel chytáš, vidíš zbožňována
jak práce tvá, tvé jméno letí vzduchem
z úst námořníka, z úst prostého lidu
zní s pýchou, s vědomím a v hrdém klidu.

Tak odpočívat po hotové práci
a v středu vtělených svých snů, ó sladká
to myšlenka! Před touto v nic se ztrácí
děs hrobu, před ní je i věčnost krátká!
Mé dumy vždycky jako tažní ptáci
tam zalétají, kde tvůj hrob se šeří,
těch symbol, kteří v práce kouzlo věří.

To kouzlo, kterým všecko přemáháme,
jímž hvězda umění je srdci bližší,
jímž pevni jsme, když kol se všecko láme,
jímž vřava sporných vášní v lad se tiší,
v to kouzlo práce, které neoklame,
jež duši v sobě pevný asyl chystá,
v němž dýchá volná, povznešena, čista;

Jímž umělcova duše velká, ryzí
je celá chrámem jako tyto síně,
kde v čistém sněhu antické své řízy
tvá díla stojí! Při myšlénky víně,
kde křídla rostou nám, prach s čela mizí...
kde v tom jsme velcí, co jsme silní chtěli,
a ve svém díle zříme — život celý.

Sláva.

Na její ňadrech jenom chvíli sníti
a jejím zrakem opit se až k smutku,
jí nésti v oběť dětství sen, žeň skutků,
jak v propast květ v klín uvrhnout jí žití,

Jen aby v dsky, jež lhavou září svítí,
tvé jméno vryla v času bouř a putku,
jak ovčák v ruku béře rudou hrudku,
by znamenal skot, jenž jde k žlabu píti:

Zda stojí za to hrdá žena lepá,
že zhrdneš láskou, číší, domu klidem,
že bledou tvář máš a vychrtlá žebra?

Jen přihlédni blíž, je to bába slepá,
jež dá se vodit mezi dobrým lidem
a na tvuj pomníček jen o groš žebrá.

Souzvuk.

Ne sochy antické klid ztrnulý,
jež stejná jest, ať slunce na ni svítí
neb ať se stíny nad ní shrnuly,
vždy božsky klidná dívá se v rej žití:
nám jiného, většího klidu třeba,
jak jiným vzduchu a čerstvého chleba.

Jen tvář buď klidna — srdce třeba mři!
Jen zpěv buď ladný — duše pukej žalem!
Svět postav našich žij — ty touho, vři
ve honu věčném za svým idealem!
Buď z mramoru tvá hruď, však krví žhoucí
v ní slyš vždy velké srdce bouřně tlouci!

A vnitřních těchto bouří odlesky
když zjasní jemným svitem naše dílo,
pak mír v něm bude, souzvuk nebeský
jak děcku, které z prsu matky pilo,
a z vřavy vášní — soucit zbude vlídný,
s tou světa bídou, úsměvný a klidný.

Jehuda Halevy.

J. S.

Jehuda Halevy jednou z domu vyšel,
na své vlastní uši svoji chválu slyšel.

Pochlebníci, pravil, věděli, že kolem
půjdu, chválili mne. To mne plní bolem.

Přece rád bych věděl, ač si vedu skromně,
do opravdy co si myslí o mně!

Jindy naskytnul se k tomu z nenadání
a tu slyšel, kterak písně jeho haní.

Zlomyslní, pravil a zachmuřil čelo,
jak mne kruté jejich slovo zabolelo!

Když však přišel domů a sed' ku své práci,
pravil s úsměvem si v tiché resignaci:

Zde je život pravý, rost', mých písní lese,
hana ani chvála tebou nezatřese.

Padejte mi z duše, písně plnokvěté,
hana z chválou zmizí — vy však zůstanete.

Když Bůh pouští hvězdy z lemu svého roucha
chvály ani hany rovněž neposlouchá!

Mladé dívce.

Bez vášně, smyslnosti odvyklý,
nad svěží krásou, dívko, tvého těla
chci v snění prodlít sladkou hodinu;
jak struně, jež se náhle rozzvučela,
chce poslouchat duch krásou proniklý
a v tobě viděti jen květinu.

Jen souzvuk, jaký dýše z údu tvých,
jen barev tóny, v píseň jak se pojí,
jen tvarů vlnící se rhythmus čárný
jest kvasem, jejž mi krása tvoje strojí,
jsouc číší vody v stromech ztemnělých
na kraji lesa, co den žhne kol parný.

Ty největší jsi zázrak přírody,
jak z ruky její vyšla's v kráse ryzí
s tím čistým čelem, na němž půvab trůní,
jak poupě, jež se dere z listů řízy,
ty svěžest máš své první lahody,
vděk nedotknutý je tvou sladkou vůní.

Od vlasů, v jejichž stínu ukrývá
se ouško nachové, od snčhu šíje,

jež přechází v tón staré majoliky,
až k líčku (které jako broskev kryje
stín chmýří jemný), jež se zardívá,
až tam, kde paian pějí rudé rtíky;

Od ramen, dlouhých stonků lilií,
přes paže k bokům z matné perletě
kol ňader, na nichž motýl, cudnost, leží,
co tónů v sladké hraje odvetě,
se řine, splývá v sladkou linii,
jak z jara když se kaliny květ sněží.

Stín se světlem ve sladkém rozmaru
se honí po tobě, ten vítězí,
teď onen zas a v nich tvůj úsměv sladký,
teď vážný, laškující, ve tvaru
se míhá sterém, v shodě bez mezí
jak v slunci hrají muslínové látky.

Co chtěla s tebou velká příroda?
Jen matkou být — nač třeba také krásy,
když vše tu vadne, času propadává?
Co puvab tvůj a věk a lahoda?
Jsou udicí jen, s níž pud divý hrá si,
jsou mořem jen, zkad vášně slunce vstává?

Jsou stupněmi, po kterých pohlaví
tvé spěje, bys dřív přišla k cíli, ženo?
jenž, úkol tvůj až dohrán záhy zmizí
plen stáří, bolu, zapomnění věno,
jež v konec všeho stejně krvavý
žnec veliký, čas, bez rozdílu sklízí?

Ó hořkosti, jež skryta ve číši!
Ó ironie v masce půvabů!
Zpět s ostnem hloží, zpátky s jedem zmije!
Ó rděte dál se ústa řeřábů!
Ó květte lilje v ňader zátiší!
Ó zpívej, tělo, hymnu poesie!

Já umělec jen s chvěním, v soucitu
chci ponořit se v symfonii vaši
jak v luny paprsky svůj květ a list
pohrouží lotos na vln blankytu.
Od hodu krásy, jenž se kolem vznáší,
chci povstat větší, povznešen a čist.

IV.

STEZKAMI DĚJIN.

Přechody.

Tak bývá vždycky. Začíná se šeřit
nad světem, slunce na západ se sklání.
Druh ptá se druha: Co chtít a co věřit?
Co bylo pravdou, přelud je a zdání.
Vše křídla klamou, pukají vše vesla,
vše cíle stará jsou a prázdná hesla,
jen k tomu dobrá, vlastní bídu měřit.

Ty chvíle prošlo lidstvo častokráte,
toť doby jeho zatmění a mdloby.
Tak Hellady též zašlo slunce zlaté
a nová víra — nesla všem jen hroby.
Toť ona chvíle soumraku a nudy,
jak býlí rostou zázraky a bludy,
tu báje láká a tu pravda mate.

A zvolna bledla bohů pestrá tíseň,
jen stíny byly Glycera, Lais, Chloe,
jen jedním uchem Horatia píseň
tu poslouchala krásná Leukonoe,

nad jeho »Carpe diem!« v divné čáry
se vpřádala, skloněna nad lektvary
ku žití zvala hrobu troud a plíseň.

Již lépe bylo, kříže vítězící
když heslo rozneslo se širým světem.
Jak dlouho však? Nad knihou bledolící
mnich dumal netknut jara vonným květem:
Jdem k hrobu od kolébky každým krokem!
Čeť žití knihu člověk jedním okem
a seznal, že jest těžká, zoufající.

Ó spasit se! Být mladým! Znova, na vždy!
Ta země přec nám nemůže být cílem! —
A chutě v cizí končiny plul každý
a každý velikým byl nadchnut dílem.
Po zdroji mládí, jenž se věčně pění,
šla cesta, mudrců šla po kamení
přes plavby, poutě, posty, půtky, vraždy.

Teď nad světem se nové slunce zvedá,
je rudé — snad se v krvi lidské zhlíží.
Ó volnosti! Zrak davů tebe hledá,
po obzoru se matné stíny plíží
těch, jejichž duch se leká doby nové,
co na veřeje hrobek granitové
tvá sestra buší, nesmrtelná věda.

Ó Psyche, nešťastná ty otrokyně,
již stokrát volná, stokrát v kruhy spjatá,

vždy v popel tají květy na tvém klíně,
vždy v zámek padnou tobě rájů vrata!
Ó věčné dítě! Jak mi líto tebe,
že nedůvěra, boj a blud tě střebe!
Co chtít? Co věřit? Světlo tvé zas v stíně.

Ó vznes tu krásnou hlavu unavenou,
věř tomu slunci nové budoucnosti!
Snad přechod tento poslední je změnou,
rov poslední, jenž světlo na dně hostí.
Vzleť, rajský motýl, a z přechodů kukle
v tvar pevný vtěl se a jen kruhy puklé
vraz v čelo těm, kdo tebe na smrt ženou!

Legenda.

V noc trčí řada Molochů a Baalu,
ty v kov jsou lity a ty vryty v skálu,
jak příšery se cení, zubí, šklebí,
paž po obětech pozvédají k nebi.
Jim kmene náčelník vždy nosil jídla
i mrtvoly, na nichž krev sotva stydla,
šperk, zbraně, vzácné kůže v pestré změti
i kořist nepřátel svých i jich děti,
vše, aby bozi provázeli zdarem,
vždy pochod jeho pouště hroznym žárem.
Ba v oběť dal jim v posled i svou dceru:
je sám a v srdci hada, nedůvěru,
na dlažbě roztažen jak mrtvý leží.

Stín božství každého vždy byli kněží.

Ze staré majoliky.

Ve středu nymf, jež ruce spjaly k reji,
hle, kentaur stojí děsně nemotorný,
na syrinx píská, chce as býti dvorný,
a nymfy posměšně se uklánějí.

Dál na břehu se lehké třtiny chvějí,
sní kaktus, dumá cypřiš nehovorný,
tlum volavek a čápů v rej ten sporný
zří s oblohy, kde bílé mraky spějí.

Ten starý střep, kde barvy ohmatané,
mne divně dojal, jako v máje tísni
zřím pažit skvít se, nebe růžně plane.

Cit divné nostalgie v ráz mne schvátil
při, Hellado, tvé nesmrtelné písni,
já cítil, člověk moderní co ztratil.

Na kolosy v Gul-Gulé.

Ó jistě dávných věků obří plémě
do skály tesalo ty postavy,
i z obrazů z nich vane hrůza ke mně
a duch se noří v pravěk mlhavý.

Kde nyní jsou těch obrů dávní otci
a jaké bylo náboženství jich?
jak meteor, tak znikli věků v noci,
ni dějin prach jim v sled se nepozdvih'.

Ký jejich národ, hry a obyčeje
a zábavy a snahy, zápasy?
Jen maska kamenná se v skále směje,
v svém šklebu hrozná jako před časy.

Déšť s vichrem rysy děsných tváří zbrázdil —
zda bozi to, zda zla jsou symboly?
Vchod k sluji podzemní čas rumem zazdil,
jen šakal skučí v noci v údolí.

Buď jak buď, kdo jim otci, obři byli,
jen k velkému se nesl jejich pud,
ať barbarstvím šli k neznámému cíli,
ať násilí jim bohem nebo blud.

Co chtěli, bylo velké, gigantické,
nechť země tvářnost sebe víc zryl čas,
ty kolosální postavy dvě lidské
jsou v poušti věků volající hlas,

Jenž praví k nám: »Jak vy jste nepatrní,
co vaše věda, obchod, umění?
Do věků brázd sijete shnilé zrní,
a věno vaše bude zničení,

Co my tu děsní budeme stát věky,
rys velké snahy zašlých století,
až země celá v lávy horké řeky
se shroutí slunci v žárné objetí!«

Vítězové.

I.

(Roku 12 *)

Syn svobody a stepi v dálku cválá
na koni zkrváceném oštěp v dlani,
a jásot srší z očí jeho plání,
sám neví, co jich ruka jeho sklála.

To vítězství je, co mu z tahů sálá,
hřmí drsný jeho pokřik pustou plání,
kde Azrael se k mrtvol stohům sklání,
jež černá peruť jeho vichrem svála.

Krev, pouze krev zří barbar kol a všady,
tou vzdálený se západ temně nítí,
kde slunce zmírá nad pustými lady.

Krev, pouze krev též v jeho očích svítí
i jest mu, když tak hřímá v rej ten křepký,
jak připít měl by krev si z lidské lebky!

II.

(Roku 18**)

Tou drahou Caesarů a Tamerlanů
jsi, lidstvo, spělo k příšernému cíli,
v tvé krvi posud dědičností šílí
pud vraždy, lupu, choutky Čingis-chanů.

Snad lze je chápat, pokud žilo's v stanu,
kde děti z lebky otcovy krev pily
a vnukům v smutné dědictví jen zbyly
rum zřícenin a krev zdupaných lánů:

Však zatratit je kletbou musí každý,
když strhnou vzdělanosti tenkou kůru
a vyštvou na svět Erynie vraždy:

Kde bohatýr, kdo zbraní novou umí
měst dýmem zahaliti slunce v chmuru
a věků práci mžikem zdeptat v rumy.

Reminiscence z Tacita.

Co píšu, čet' jsem v přísné knize tvojí.

Kdys potkal syn se s otcem vlastním v boji,
tak divně osud splet' jich žití dráhy.
Až teprv k smrti raněn, polonahý
když ležel kmet před hněvnou tváří syna,
tu poznali se. Ruce syn tu spíná
a kleká, prosí, smývá slzí tokem
ty drahé rány, s mroucím, kalným okem
dí otec: »Proč tu žebráš odpuštění?
Co stalo se, to přec tvou vinou není.
Ty děláš, vyšších co chce vůle kletá,
jet' válka zločin všech, je zločin světa!«

To řekl barbar před věky a nyní,
kdy války peruť Evropu zas stíní,
kdy vzduch se třese opět třeskem zbraní,
to slovo připadlo mi z nenadání.
Líp úkol lidstva onen barbar chápal
než člověk moderní, jenž klidně sšlapal,
co předků bylo štěstím, pýchou, slávou.

Zas zločin světa Medusy chví hlavou
a slepě holduje mu v světě každý,
zas hrdinstvím se zakrývá tvář vraždy
a z krve otců, mužů, dětí vstává
jak Bankův duch příšerná války sláva.
Zpět o sto let jde rozvoj ducha celý.

Je smutno pěvci — trpko mysliteli.

Vae victis!

Když Brennus do váhy meč hodil žádný,
»vae victis« děsným ústa se mu chvěla.
Ó což tu zachvěl se Řím světovládný,
ó což tu váha vzhůru vyletěla!

Leč sotva barbar na útěku plachém,
již ze slov jeho děsné símě pučí,
tím heslem Říman plní světy strachem —
»vae victis!« světem užasnutým hučí.

Tím heslem gladiator v slunce žehu
v areně spráhlé padá dřív než mečem,
tím vyhnanec mře na Sibiřském sněhu,
tím také my svá těžká pouta vlečem.

Balt neslyšíš, jak pláče vlnou chmurnou?
Hoď v soudu váhu vlastní srdce svoje,
meč Brennův váží víc s tou větou spurnou,
a lidstvu pouze zbudou — boje, boje!

Pokušení sv. Antonína.

Co všecko viděl ubohý ten svatý
na pustém břehu Thebaidy v písku,
když večer mlhou vzplál hvězd promyk zlatý
a šakali když řvali v dál i blízku.

Co potvor, směšné zběře, divných zmetků,
co ochechulí, příšer stálo před ním:
nám obraznosti malou třeba špetku
a stejně vidíme vše v žití všedním.

Tak často — netřeba mi zavřít zraku
a vidím vše — hle, býk tam tupolebý,
sta ptáků, dravců, deštěm slétá s mraku
a prales pitvor opičích se šklebí.

Tu jiné hlavy na jiných zřím tělech
a vše se hrne na mne v jedné směsi,
svět celý zívá, potvor plný pelech,
a vše to kviká, slintá, řve a děsí.

A nemohu se chytit ani kříže
jak svatý v strachu! — Stále oko vidí
před sebou žalář, jehož těžké mříže
se tratí do hvězd. — Potvory jsou lidi.

Tu pokrytec, vlk s růžencem kol pasu,
se šourá, civí a zub na lup brousí,
tu opice, to nevěstka, jež krásu
má za provaz, jímž svoji oběť rdousí.

Had chytře chvály rolničkami zvoní
a zatím jedovatou chystá slinu,
a medvěd, mravokárce, čumák kloní
a s medem vlastní olizuje špinu.

A mezi tím dav směšných trpaslíků,
sbor titanů a reků s oslí tlamou
chtí hvězdy strhat s nebes klenby v křiku
a blátem smrdí a jsou živi slamou.

Hus štěbetavých hejno pomlouvačné,
jež ústa sobě mění na klapačky,
a malých komárů pak mračno lačné,
o dobré jméno jež se rvou jak v dračky.

Ó svatý! věř, že horší nad Satana
nad Astarot a Baala, Belzebuba,
je tato smečka nenávistí štvaná,
muž, jenž jest buldok, žena, jež je čuba.

Nám netřeba je světců vytržení,
nám netřeba je písku Thebaidy,
nám život stačí, jeho světlo denní,
zřít celou velkou propast lidské bídy:

A vyjít čist z té děsné, směšné vřavy,
nad bláto luzy té své vznésti paty,
mně platí víc než vrchol rajské slávy,
mne těší nad tvou gloriolu, svatý!

Na vykopaniny z Olympie.

Kde ruka, která tesala vás v kámen,
ó kolosy, ó zasypaný světe!
Syn doby mdlé před vámi stojím zmámen,
zřím na obrovské údy rozptýlené,
kde ještě v troskách síla dávná květe
a studu nach mi v bledé líce žene.

Tu Ares v boj hřmí. tamo Zeva kštice
se vznáší v troskách paží, noh a rukou;
tam rozeznávám býka šíj, tam lvice,
jak zatínají v plece mužů zuby,
tam zbytky rukou v kamenný štít tlukou,
tam kotouč těl se řítí do záhuby.

A jinde zlomky trupů jen a paží,
jen obři s rozbitými obličeji.
Ó sílo zobrazená, kdo tě zváží,
těl rozvoji ve plné, mužné kráse,
ó změti údů v fantastickém reji!
Ó v zlomcích velký, olympický kvase!

Vzdor, touha výš a velkost v každém vzmachu,
ať obři to, již chtějí nebe ztéci,
se ku Olympu prahu hrnou v prachu,

zkad Niké jásající z ruky Otci
se snesla, by je s pokořenou plecí
v ráz pohrobila v Erebu a noci:

Ať kolem chrámů nekonečným vlysem
jste vlnily se, zlomky epopeje,
vždy mluvily jste, každičkým svým rysem
jen k svobodnému, velikému lidu,
jenž patře v závratné ty velké děje
žil přirozeně v síle, v božském klidu.

Ó velké básně, kamenné vy sloky,
pod rukou neznámého Hesioda
zde pro vždy vypučelé! Času kroky
vás mohly zdeptat — ale nezkrušily,
a stejně jako Alkaiova óda
váš velký rhytmus světem hřmí pln síly.

Teď v lad vás kupí ruka trpasličí,
rod obrů rovná školská moudrost suchá,
leč krásy zárodek, jenž ve vás klíčí,
se nedá spoutat v pravidelné celky,
ba z balvanů té směsi síla ducha
líp hovoří a obrovský vzlet velký.

Já nechci žalovat, že věk můj malý.
Však ptát se musím, po vichřici věků
co bychom příští době odkázali?
Co v rumu měst, jež příští doba zryje,
co hovořiti bude o člověku,
kde bude síla naše, poesie?

Tak opustil jsem vás, ó velké trosky,
v své duši maje Hellady sen rosný,
ten velký život, svobodný a božský:
však odpověď mi rázem děsná zněla,
když s hrůzou zřel jsem, oloupen své o sny,
s Mont Valérien uloupená děla.

V Berlíně v září r. 188*.

Hovor na moři.

Já pravil k ptáku: Cestou dlouhou,
kde neví zrak můj, kam by kles',
kam uletěl jsi s mojí touhou?
A on mi řekl: Do nebes!

Já pravil k vlně: Dcero moře,
hned samý jas, hned samý stín,
kam pohrobila's moje hoře?
A ona řekla: Do hlubin!

Já pravil k větru: Plachý hosti,
jenž všeho tkneš se v přeběhu,
kam's odnes' tíž mé minulosti?
Děl: Ta zůstala na břehu!

Jsi zase volný, šťastný, mladý!
děl západ temně nachový —
Ne, vzdych' jsem, vleku s sebou všady
své vlasti těžké okovy!

Na baště Hamletově.

V mhu se halil Kronborg; chmurné jeho věže
jako přeludy se na obzoru chvěly,
pod ním vlny mořské duněly a hřměly
v cvalu jako diví oři bez otěže
Pustý břeh a mrtvý, prázdný, osiřelý,
v hloubi valů starý Holger jen vlast střeže.

Na baště, zkad v pozdrav lodím děla hřměla,
rovněž pusto, vlajka třepetá se vzduchem;
dvůr je sirý, nezní vojska, orů ruchem
ani fanfar břesknou písní, jež tu zněla,
bujná družina — co Hamlet mluvil s duchem —
Claudiu když králi v plesu připíjela.

Ani vzdechy lásky, vzdechy bolu, touhy
nenesou se více z jizby Mathildiny,
kde vězněna byla. — Ticho. Pouze stíny
po chodbách se nesou a jich pochod dlouhý
v mlze hasne. Hodin tluk zní s věže líný.
Maják do vln hází sporé, rudé prouhy.

Na té baště siré, která trčí v moře,
tam, kde mluvil druhdy Hamlet k svému otci,
stál jsem jak on, poutník zabloudilý v noci,
ducha svého v propast mnohem hlubší noře,
ve přeludů divých, v stínu hře a moci
větší nežli on sám procítil jsem hoře.

Rány s věže. — Stín se plížil valy němý;
obchází snad tady posud nesmířený
velký stín ten báje? Jakými mám jmeny
zastavit jej v dráze? — Skláním oko k zemi.
Cítím, jak má život lidský málo ceny,
věčnost mraznými jak vlá kol perutěmi!

Přece volám: Stůj! Zda lidské srdce bije
pod tvým rubášem, ó mluv, ó nešťastníku!
Hamlet já jsem rovněž, dítě zmaru, mžiku,
Horatio můj, toť moje poesie!
Třtina vetchá, nalomená v bouře ryku,
stín, kterému srdce zžírá pochyb zmije.

Ano, stůj mi rovněž, poznávám tě tedy,
duch jsi doby mojí, duch století prázdna,
Hamletův jak otec bídně ubit, mrazná
moudrost nalila ti v ucho svoje jedy
a tvůj syn se šatí s rolničkou v háv blázna
síly nemaje mstít tebe a své bědy.

Nyní doby nové matném na rozhraní
obcházíš zde, děsný, nesmířený stíne,

ale darmo tvoje chará ruka kyne,
syn tvůj není hoden tvého pohrdání,
slouchá tvému kroku, jak zní a jak hyne,
malátně se v nové pochyby zas sklání.

Čím bys mohl býti, utracený věku,
veliký a silný, dítě revoluce,
deptal's modly v prach meč bleskný nesa v ruce.
pro vše rány lidské chystal's balsám léku,
čím to syn tvůj zase ve okovech ruce,
že se v světě shání marně po člověku?!

V mužné síly květu kdo tě náhle zabil,
tyranství že vládne a každý z tvých synů,
který mohl dospět pravdy na výšinu,
kam's jej idealy nejčistšími vábil,
že jest jako Hamlet, matný stín jen stínů,
síly nemá stisknout revolver, když nabil.

Nemá, nemá, nemá! S fantomy se hádá,
ať je básník, malíř, myslitel, vše trne
v nejistotě, po tmě, jež se na nás hrne.
Stokrát každý vstane, stokrát každý padá,
co pod kroky duchů chvěješ se, ó drne
hřbitovů, jichž kořist svoji pomstu žádá!

Co je platno potom, jestliže věk příští
řekne o nás: »Tady čacká srdce pukla!«
Síla démonů a vášeň se v nich shlukla,

když se ihned všecko láme, trhá, tříští,
když ideí našich zapředená kukla,
místo činů snů jen motýly se blýští?

Nesmířený stíne minulého věku,
ó jak dlouho budeš ještě obcházeti,
a my Hamletové, zatracení děti,
ó jak dlouho budem v malomocném vzteku
tlouci o své mříže, jak ve vichru změti
moře do skal bije ve šíleném jeku?

Polsce roku 1886.

Ó blázni, děti, již věříte ještě
v soud dějin! Vše jest možno v době naší,
kde barbar jeden nad vlastí meč vznáší
a druhý nad jazykem otců kleště.

V jízdeckých botách s bičem v pěsti chodí
teď vzdělanost a národy v tvář šlohá.
A není práva, řádu, není boha,
kde železo se chladně krví brodí.

Jsou bájkou dějiny a dědů sláva.
Vše diktuje se a pak douškem spláchne,
dnes perem se a zítra mečem máchne
a lidskost psem na prahu dokonává.

Co dnes je národ? Otroků mdlá vlečka!
Co dnes je píseň, umění a věda?
Ten panuje, kdo nejvýš bič svůj zvedá
a jemuž tleská největší psů smečka.

Soud dějin výmysl je plachých snílků.
Tož do slabých a do bezbranných, do nich!
Vlast rozneste jim na svých Valkyr koních
a pospěšte, neb časem ztratit chvilku

Je ztratit všecko! Ten je heros pravý,
kdo století v tvář plije neustále,
kdo přibil lidskost k zpupnosti své skále
a věří, mstitel že se nedostaví!

Soše Svobody v New-Yorku.

I.

Tak státi budeš s napřaženou paží,
zkad ustavičné světlo v záři rudé
i hvězdy zahanbujíc lít se bude
nového světa šťastné na zápraží!

Ba, světu novému ty budeš stráží,
tož světu svobody a vždy a všude:
nad palácem, na prahu chaty chudé
stát budeš anděl, který světy váží,

A národů los, zdar a vznik a vzrůst.
Kol tvého prsu, zřím to v mlze, tlačit
se budou miliony lačných úst

Pít budou sílu mládí z tvojich tahů,
a otroctví sup k nim když bude kvačit,
z tvé dlaně blesk si urvou proti vrahu!

II.

Ba, zdá se mi, že onen anděl báje,
jenž hlídal mečem z plamenů a síry
ty přísně zakázané dvéře ráje,
zkad v pláči prchal člověk chud a sirý,

Že v tobě ožil, anděl síly, víry,
jenž uchem jedním k hvězdám naslouchaje
jich stíhá rej a kosmické vše taje,
však druhým loví lidstva shon a víry,

Ten anděl, jenž psal Mene, Fares, Thekel,
ten hrozný anděl Danteových pekel,
jenž lidstvo soudí soudem revoluce,

Ten v tobě vzpřímen jest, přes vlny moře
on křičí: Vy, již na své lkáte hoře,
zda máte čistou hruď a čisté ruce?

III.

Neb svoboda je anděl velký, ryzí,
a v čistém srdci příbytek jen volí,
rmut sobectví se netkne její řízy,
ni dogma církve, ni paragraf školy.

Smrt jede za ní, bohatou žeň sklízí
a šerý sup se vznáší nad mrtvoly,
kde Farizejci jsou jí apoštoly,
pro zlaté tele kterým božství zmizí:

Neb svoboda je cherub trestající
mohutné dlaně, přísných, vážných lící,
jenž mluví nejraději v děl strašném hromu;

Ta neslétne v kloaku našich hnisů,
ji nepřivábí frase časopisů,
v tvář nepohledne u nás — pranikomu!

IV.

To největší je trest a ironie,
ta stará Evropa, jež despotický
pych Asiatů v prach zdeptala vždycky,
teď sama v bídě na řetězu žije.

A svoboda jest dnes jí utopie,
a marný každý vzdor tu gigantický,
zde otráven je dech, cit a sen lidský,
vše umění a všecka poesie.

A celé moře pěniti se musí,
ó svobodo! od paty tvé až k břehu,
kde cinkot řetězů jen zvoní k uchu:

A plavec sotva ošklivost svou zdusí,
břeh Evropy když vidí v jitra žehu,
zpět otočí loď řka: Hle, žalář duchů!

V.

Nám přáno pouze k idealu, ke snu,
jenž nesplní se, k tobě z dálky zírat,
snad křečovitě pěst na ňadrech svírat
a dobrácky dál v příští doufat Vesnu.

A říkat k sobě: V poutech ve hrob klesnu,
však poslední snad budu takto zmírat,
syn bude jistě zlaté klasy sbírat,
syn bude volným, kde já otrok zesnu!

Ó vratká naděj! Udělal bys lépe,
dřív k tomu vychovati svého syna,
dřív strhnout sobě s očí bělmo slepé!

Neb jinak Evropy ta stará vina
i na něm bude mstít se v staré zlobě
a volnost bude jemu snem jak tobě!

VI.

Než Herkul povznesl se mezi bohy,
tož s dravci musil zápasiti dřív,
a nejhorší, on Augiášův chlív
vyčistit musil a skrz lejna stohy

své olympické musil vléci nohy!
A toto největší byl divů div,
saň klesla v prach, svým kyjem sotva kýv',
leč bláto skoro zmohlo jeho vlohy.

Neb špína, hnis a kal a bahna rmut
je horší, než zlo samo násilnické,
nad nímž lze násilím zas zlomit prut;

Však mrzká podlost ve povaze lidské:
to, Evropo, je hřích tvůj, v důtek šlehu
jenž Volnost zažene vždy od tvých břehů!

VII.

Ó Svobodo! jak velikost tvou pěti?
Tvůj maják září moře na pobřeží!
Však ráno tisíc mrtvých ptáků leží
kol svítilen tvých! Světlu ve zápětí

A s písní v jih a lepší život letí
jak touha mládí divě, bez otěží,
tam utlukou se, na zábradlí věží
se spousty mrtvých těl ve strašné změti!

Je symbolem to naší velké tuše?
Jak tito ptáci v jih za tebou, matko,
v snách letíme a o tvé mříže bijem

Do krvava si čela svá i duše!
A přece mříti před tebou je sladko,
jsme jak ti ptáci, mrouce teprv žijem!

V.

TOUHY A MODLITBY.

První slovo

Na počátku bylo Slovo.

Má dcera zkouší říci první slova.
Jde ztěžka to — však začíná vždy znova,
vždy ku prvnímu pokusu se vrátí
a vždy jí při tom úsměv líčko zlatí. —

Můj duch nad knihami se v dumy ztrácí,
i myslím, že to ševholí již ptáci
tam dole v parku, že tu vesna sladká.
Jak letos byla nám ta zima krátká!

Zní dál proud zvuků jasnější a větší,
to zlomky jakés neznámé jsou řeči,
že andělé tak mluví — praví báje —
mně sladší však to nežli hudba ráje. —

A mysl moje těká do daleka:
Zřím, člověk první jak se slova leká,
zřím onen zápas z tmy ku světlu výše,
než myšlénka v květ slova vzplála tiše. —

O jaký zázrak bojuje mé děcko!
Vždyť pravé lidské slovo to je všecko,
to rosa v úpal, to květ měkký v hloží,
to teprv člověk, jediný syn boží. —

Toť anděl, který stoup' na hlavu zmoka,
jež sluje tma, toť hymny první sloka,
již lidstvo zpívá, v nehynoucí kráse,
jež v každé kolébce se rodí zase. —

Za ním se obrovské Véd jitro smálo,
jež Ossu s Pellionem k hvězdám vzpjalo,
to klesá před ním rámě titanovo . . .
Ó dítě, zkoušej dál své první slovo! —

Modlitby.

I.

Ač vskutku dědu ztratili jsme víru,
přec duše naše modliti se musí,
ať blahem přetýká číš žití v míru,
ať rozbita je v kusy!

Přec naše tužby, prosby, vzdechy, stesky
se neustále hrouží do neznáma,
ať osud růžové či chmurné arabesky
nám vplítá v žití drama.

Nic platno bušiti se hrdě v ňadra,
nic platno, nejistota pýchu zdusí,
to tvrdé srdce z měkkého jest jádra
a modlit se zas musí.

A modlitby ty budou světem zníti,
ať byly marny, nikým neslyšeny,
ať jako děcka pláč, jak vlků vytí,
ať kletby nebo steny:

Neb dokud láska plá v to žití chudé
a dokud člověk pro ni všecko zkusí,
o miláčky své dokud chvít se bude,
vždy modliti se musí.

II.

Tak neznámé my propadáme moci,
která nás v spárech svých drží,
jak luňák svírá ve větru a noci
holoubka nad tmavou strží.

Pták darmo tikne v prostor zachmuřený,
a přec to zaznělo vzduchem!
Ó Bože, ukryt pod sterými jmeny,
ozvi se v srdci mém hluchém!

Jen ozvi se! Neb kdyby těžké jarmo
nás v posled rozdrtit mělo,
ten výkřik náš zněl přece, byť i darmo,
a přelít' by stínem Tvé čelo!

Dítě s maskou.

Já viděl dítě, s škraboškou si hrálo,
ji kladlo na tvář, vesele se smálo,
jak strašilo by ostatní i sebe;
já dírami zřel očí modré nebe
plát dojemně a v škrabošce té cize.
Zde nevinnost šla v harlekýna říze,
a spor ten mezi děcka naivností
a mezi klamem, který maska hostí,
mě divně dráždil chvílemi a bavil,
a zamyšlen jsem tiše k sobě pravil:
»Ó, dítě, nech té šalby, dosti času
máš na tu hříčku: nech svou svěží krásu
plát, kterak Bůh ji stvořil čistou, svatou,
jen vnitřním leskem ryzosti své vzňatou,
jak lilje jasný, nedotknutý kalich
zří k světlu. Však již v změnách žití stálých
dost záhy budeš nuceno v zlém boji
na masku vlastní proměnit tvář svoji,
v sto záhybů ji dle potřeby skládat,
síť smíchu nebo smutku kol ní spřádat
a jinak zdát se, než tvá duše jesti.
Však brzy honbou za tím, co zvem štěstí,
květ poskvrníš, jenž z duše tobě pučí,
a obratností, které svět sám učí,
bez vůle naší a bez přičinění,
svůj hněv zakuklíš, ples a vzlet a snění,

a sotva večer v chvíli noci klidné
se odhodláš při záři lampy vlídné
se podívati zvolna do zrcadla,
zda maska s tvého obličeje spadla;
a kdo ví, smrt až kol tebe se mihne,
zda v rakvi masku s tváře tobě zdvihne,
s níž zvyklo's chodit mezi lidí davem.
Dost brzy poznáš, co zvem tady právem,
co povinností, zásluhou a láskou.
že často bývá pouze prázdnou maskou,
již nosí, kdo jsou opatrní, chytří.
Ty duši raděj odříkáním zjitři,
nech krvácet ji, než bys masku vhodnou
si dalo na tvář, raději nechť bodnou
tě vráskou trudy, šediny nechť schladí
ten čistý, svatý oheň tvého mládí:
vždyť život sám a čas a utrpení
tvůj smavý obličej na masku změní,
že nepoznáš se řadou málo roků.
Ó pryč s tou larvou, nech jen v modrém oku
plát paprsk zlatý důvěry a klidu,
jímž duše, jak jest, podává se lidu!«
A já se modlil: »Míre, štěstí, něho,
zde buď váš trůn a z oka azurného
vždy kmitej, lásko všemohoucí, svatá!
A přijde-li přec odříkání, ztráta,
a sestárneš-li, tu nechť stáří maskou
vždy oči tvoje čistou vzplanou láskou
v tom vroucím, tklivém, žehnajícím žehu
jak fialky dvě z hlubokého sněhu!«

Suché listí.

Na dubě posud visí svadlé listí,
plá do zlata a skví se v slunce svitu,
list skane časem, jak se hvězdy čistí,
a zamihne se svěžím po pažitu.

A větrem toto lonské listí hnáno
po mladé zeleni se divě honí,
v ten příchod jara, v toto vesny ráno
ta upomínka zimy divně zvoní.

Jak brčál všecko zelené a svěží!
Jen listí dubů výčitka jak stará
na větvích, které jaro tuší, leží
a nechce znáti svůdnou báji jara.

Tu třeba vichrů velikých a silných,
jež střásly by ten jeseně šperk ztuhlý,
stem rukou, kterých nevidíme, pilných,
by roznesly je v světa všecky úhly.

Ó minulosti vzpomínky a zjevy
na prahu srdce bdící, ostražité,
vy svadlé lupení jste, staré hněvy
a staré ostny jsou jen ve vás skryté!

Tu třeba také silných větrů vášně,
by vymetly vás prudce duše ze dna,
by, štěstí zcucháno kde prostopášně,
zas láska zkvetla veliká a jedna.

Ó, dujte vichry! Zbytky zimy dolů!
Ó, žití strome, chvěj se od kořene!
Vždyť cítím, kterak vřavou sladkých bolů
zas každá snítka nové lístky žene!

A svadlé listí dum a snů a citů
již letí v svět jak hvězdy tichou nocí,
a píseň, skřivan, letí ku blankytu
v té velké, svaté srdce velkonoci!

Jarní meditace.

Zřím, kterak opět v nový tvar,
ó přírodo, se zvolna šineš!
Jak v blahodějný slunce žár
jak labuť bílá tiše plyneš!

Zřím opět zázrak veliký,
jenž osení dá zmladlé zemi
a zhoustlým keřům slavíky
s včel, motýlů a brouků sněmy!

Zřím velké dílo přerodu,
v němž spolu plynoucí jsem vlnou,
chci dobro, sílu, svobodu
svou vůlí, k všemu lásky plnou.

A nevím, lepší co tu jest,
než k tvému ňadru hlavu sklonit
a v tiché záři věčných hvězd
daň slzí v citu štěstí ronit!

Mezi vesnickou mší.

Paní Sofii Podlipské.

Vzduch letní pln byl vůně, jasu, něhy;
pod skalou řeka zelenými břehy
se vinula skrz olší tlumy,
po nebi táhly velké mraky bílé
jak plachty vzdušných lodí beze cíle
a v dálce modraly se chlumy.

U hřbitovní zdi stál jsem. Kostel vesský
se díval stromy v zamlklý kraj český,
dnes neděle, mše byla právě:
po hrobech pivoňky a růže květly,
tu motýli dva purpuroví vzlétli,
tam ještěrka se mihla v trávě.

Zněl varhan hlahol veliký a slavný
a chorál k němu posupný a dávný
přes hroby, skálu, táhnul k vodě,
a vítr občas zadul v staré lípy.
Ten mrtvých život s žitím, jež tu kypí,
se v divné zdál být shodě.

A moje hvězdné pantheismu dumy
a víra těch, nad nimiž lípy šumí,
vše padalo si do náručí:
můj pohanský zpěv jásal v píseň víry!
Ráj obrovský byl přede mnou svět šírý,
kde pouze život pučí.

Co na tom, že se tady člověk trudí?
Nechť poznáním i věděním jsme chudí,
jen silni buďme všichni láskou!
Pak všecko jedno, básníku, co bájíš!
i to, co, víro neúprosná, tajíš
pod hrobů černou maskou!

Eden.

Že ztracen pro nás, kdo naříká s bolem?
Ó nikoli, je tady, pohleď kolem
na stráně s květy, na zahrady s plody,
na tiché lesy, na proudící vody,
na zeleň stromů různou, pestrou, svěží,
na propast azuru, jejž orel stěží
může změřit křídlem, jdi a ptej se ptáka,
zda není šťastným? Pohleď na oblaka,
jak vesele ku modrým horám táhnou,
slyš větry, jak si bodře v struny sáhnou,
viz, jak plá růže, jablko jak svítí!
Brouk na písku, sup v mraku volá: Žití,
ples, jásot, radost, opojení, sláva!
Tu letí motýl, lilie se vzdává
pod jeho polibky na štíhlém stonku
a svlačec, toť je moře živých zvonků,
v nichž místo srdce zvoní včela zlatá.
Jeť azur štěstí číše vrchovatá
a každý život je z ní doušek jeden.
Jeť stará země posud velký Eden,
buď, muži, Adamem, buď Evou, ženo!
To jediný váš cíl a vaše věno.
Ó milujte se! Všecko k lásce volá,
šer pod buky, na vodě v dálce kola,
mech v jeskyních a úzké stezky nivou.

Ó milujte se! Změňte v hudbu snivou,
tož v hudbu polibků svůj oddech každý,
a nebude lsti, zrady, záští, vraždy,
jen láska bude kolem vždy a všade!
Hle, azur se jak odpuštění klade
na koutek země, kde je lásky trochu.
Ó milujte se bez lsti, bez vrtochů,
bez vytáček a klamu, prostě, silně.
Jeť láska ohněm v tvůrce velké dílně,
tou trvá vše. Kde dva se objímají,
tam básník ukryt v šerých olší taji
zří, jak se zvolna v jejich políbení
ta stará zem na starý Eden mění.

S »meteorologií slunce«.

(S. P.)

Ty, za sluncem jenž zvedáš zraky stále
a sleduješ běh jeho triumfálný,
víš nejlépe, co štěstí v náš svět žalný
se řine z jasu jeho neskonale.

Však rovněž víš, že v radosti i žale,
ať kyne stín či hrozí nám žár palný,
nám větší slunce plá v kraj idealný,
nás k sobě táhnouc věčně, vždy a dále.

To slunce láska jest, nechť třeba zhasne
to zemské slunce, nesmrtelná ona
sta jiných rozžhne v záři slávojasné.

To slunce myšlénka, to k dobru snaha,
jež, nechť i tvorstvo, nechť i člověk skoná,
plát bude dál, zdroj radosti a blaha.

Meditace letní.

Je velká, svatá chvíle zrání,
kdy v sílu zvolna houstne vděk,
kdy slunce, bůh se k zemi sklání,
jí žárný vtiská polibek.

Květ dokonal a opadává,
pod listu skrytem bují plod,
na kosu čeká velká tráva,
vysýchá močál kolem vod.

Vstup zvolna v duše svojí nitro
a srdci na dno pohledni;
teď minulo již snů tvých jitro,
čas valně kráčí k poledni.

Teď čin v tvé duši nezraje-li
a zpěv když nemá ozvěny
a srdce lásky, život celý
je pro vždy, pro vždy ztracený.

Láska.

Kdo jsme — co víme, co chcem a kam spějem?
Nad myšlének těch fantastickým rejem
dost mdlá mi často klesla hlava;
Je dobro něčím a proč trpí, je-li?
Proč vládne zlo, proč na vše hrobu ztmělý
jen jícen odvet je a tráva?

Zem, světy hvězdné, píď, kam vstoupí noha,
jsou vidinou, snem neznámého Boha
či jeho průsvitavá maska?
Má cíle život, jenž se stále trudí?
Má cíle krví živena jsouc v hrudi
moc tajůplná, láska?

Či všecko to jest bublinou, jež v mžiku
se rozplyne v snách starci, poustevníku,
jejž pouze v meditaci dráždí?
Nač pochybnost a nuda, bolest, ztráty?
Proč lupen jsme, jenž s věčna stromu svátý,
jejž každý vichru náraz vraždí?

Nic. Temno všady. Stíny, stíny, stíny!
Ó bezdno tajů! Valné prohlubiny,
v nichž ztrácí křídlo naděj, ptáče,
i vidím, skončeno jak žití drama
a prázdnem světa kráčí láska sama,
krev na nohou a — pláče.

A pro ty hořké, hojné slzy její
se oživují propasti, jež zejí,
a vesmírem hlas v dálku hřímá:
Pro lásku žijící vy nezhynete!
Tou život dále pučí, bují, kvete,
kdos neznámý nás obejímá...

Žalm naděje.

Nechť každý projde pochybností mořem,
nechť každý projde dlouhá lada smutku,
sám zůstaň proto každý se svým hořem:
jeť třeba radosti a síly k skutku.

Jeť třeba radosti a síly k práci,
jež vykoupit má, jež má osvobodit,
jen v slunka svitu z jihu pták se vrací,
jen v slunka svitu můž' se Vesna zrodit.

Je třeba rány, aby jiskra kmitla,
ran třeba, z kamene by socha byla,
však třeba síť, v níž myšlénka se chytla,
by opatrná ruka dobře skryla.

Tak ptáčník ukazuje pouze ptáka
a sochař sochu — ne však třísky dílny;
v svou hruď uzavři, co se v tobě smráká,
a na venek buď čilý vždy a silný!

Co v tobě sváří se, buď tobě látkou,
co tebe hněte, díla tvého tmelem,
nech vyzuřit se bouři chvíli krátkou,
leč sluneční jas hárej v díle celém.

Jas hořel vždycky v mučeníků nitru,
jas planul vždy na apoštolů skráni,
jas v srdci měj a ukazuj vždy k jitru
a v noci vždycky zpívej o svítání.

A zakleješ-li pouze paprsk jeden
v své dílo — jistě ono věky přečká,
vždyť sama noc jest jeden hvězdný eden
a černé stíny jsou jen její vlečka.

Meditace v jeseni.

Co nyní v listů skrýši plane
plod uzrálý, v tvém nitru hlas
jak přísný soudce náhle vstane
a volá: Účty klást je čas!

Co v ňader klínu tobě zrálo,
teď světu předlož na odiv,
co vřelo, chvělo se tam, plálo,
co myslil jsi, čím byl jsi živ;

Čím vzbouzel jsi a poutal duchy,
ať vítěz či rob v zápase,
ať kolem tebe svět byl hluchý,
ať tleskal tobě v souhlase:

To jedno, když to práce byla,
ať skotu svízel v šeru brázd,
ať slavíkova píseň milá,
jež nepočítá na účast:

To jedno, jen když tvář tvá v potu,
pak sladká ti buď záře hvězd,
máš právo teprv ku životu,
jenž jako práce svatý jest!

Na hřbitově v den dušiček.

Byl svátek mrtvých... Já děl k svému srdci:
Ó srdce, které dýcháš pouze láskou
a živeno jsi přízně sladkou rosou
a laděno vždy poesie hudbou,
ó srdce, rozkvětlá ty smavá růže,
čím tobě více jsou a hrobní věnce?

Čím tobě usvadlé ty suché věnce,
v nichž vítr úpí jako duma v srdci,
čím tobě myrty jsou a bílé růže
na hroby mrtvých naházené láskou,
ty živeno jež Saphy božskou hudbou
zveš slzy rozkoše své duše rosou?

Čím tobě slzy splývající s rosou,
čím tobě smrt, čím hvězdné ráje věnce
i s mystickou svou čarozvukou hudbou?
Ty nebe samo nosíš ve svém srdci,
v němž Bůh se tobě objevuje láskou,
a vykvétá ti z něho štěstí růže.

Ó dejte mi sem rychle růže, růže!
Ať zmizí hroby vlhké noci rosou,
ať zmizí, v kolébky se změní láskou,

ať pouze radost plete srdcím věnce,
ať pouze láska mluví lidem k srdci
svou nejkrásnější, nejluznější hudbou!

Jsem jako zmámen zvonů smutnou hudbou
i vůní, kterou hrobní dýší růže,
kdos balvan přivalit chce k mému srdci,
mé oči jasné zkaliti slz rosou,
mých zvučných rhytmů rozdupati věnce,
smrt sama křepčiti chce s mojí láskou.

Já ale k smrti pravím: Budiž láskou,
buď životem a spij se jeho hudbou,
a znova zkvětou hřbitovní tvé věnce
a z důlků očních budou tobě růže
se hrnout operlené slasti rosou
a slavík hnízdo bude mít v tvém srdci!

Tak lásku v *srdci* svět vykoupíš *láskou*,
že bude plesem, *rosou*, tancem, *hudbou*,
jak *růže* sprchnou na tě hvězdné *věnce*...

Meditace zimní.

Nechť všecko se ztrácí,
květy i ptáci,
za svojí prací
příroda věčná spěje vždy dál,
co v jara smíchu
a v léta pychu,
to nyní v tichu
děje se v hrudi hvozdů a skal.

Dřív život skvělý,
tichý teď, ztmělý,
rozdíl to celý,
život však jeden bez konce vře:
ten kdo se rodí,
ten kdo zde chodí,
ten za nímž hodí
poslední hrst ve zoufalé hře:

Všickni ti spolu
v plesu i bolu
na jednom stvolu
květy jsou, které sfoukne jen čas.

zde jen se mihli,
slunce svit stihli
a pak se zdvihli
v hvězdnou říš, v mlhy, v azur a jas!

Ať vše se ztrácí,
květy i ptáci,
ty za svou prací
dále spěj klidně, vteřiny host,
na věčna hávu
při jednom stavu
vesmíra slávu
spolu tkáš nevěda — měj na tom dost!

Zvony velkonoční.

To byly zvony velkonoční,
co zvučelo dnes v moje sny:
»Vstaň lidstvo, nový život počni,
a svoji vrať se do vesny!
Tvůj velký pátek trval věky,
žal schvátil tvoje nadšení:
leč jako rozvodněné řeky
kol proudí život máje vděky,
vstříc chvátej svému vzkříšení!

Ty ovšem kráčíš mezi hroby.
Však nepučí z nich žití zas?
Jak stíny noční prchnou mdloby,
v tvou zřítelnici šlehne jas!
Tož světlo síly, ducha spásy,
vzlet k výši, dobra poznání,
zem krví syta ztaje v klasy
a popel, jenž tvé stínil vlasy,
vzplá růžemi tvé na skráni!

Neb to je věčná síla dobra,
že neznaví je žádný spor,
že křídlem orlím, silou obra
se znova vzmuží v nový vzdor;

že třeba stokrát oklamáno
se svěží silou vzpruží v let,
že v každé noci věří v ráno,
na každé »ne« že říká »ano«!
na každý trn že kouzlí květ.

A horší nechť i přijdou dnové,
ti v nový je boj otuží,
a lidstvu v hruď vždy blaha snové
jak rosa skanou do růží!
Hle, příroda se svojím jarem,
toť symbol věčný lidských cest,
ji chtěla zima zhubit zmarem,
hruď trhala jí mrazu spárem —
dnes musí plát, se smát a kvést!«

Tím zvukem včera nocí vlahou
se rozzvučela zvonů báj,
a táhla spící nade Prahou
a dále, dále v český kraj.
V ní hrálo cos jak píseň z mládí
tak měkce a tak líbezně,
že srdce struny všecky ladí
a silné v nový boj zas pádí,
zkad musí vyjít vítězně!

Jak vítal Faust svit velkonoční
čiš smrti nesa v ruce své:
Vstaň, vlasti, nový život počni,
nechť sterých běd tě zloba rve!

Ó čerpej život, čerpej sílu
a z vlastní hrudi nadšení!
Jak anděl vzlétni nad mohylu
a pevnou ruku přilož k dílu
a vstříc jdi svému vzkříšení!

Sursum corda!

Je opět čas, nad sprchlých růží zdobou
kdy zastaví se zamlžené oko,
kdy minulost se umíráčkem hlásí,
kdy její dlouhou, zasmušilou kobou
v stín dumný potopenou přehluboko
kdos kráčí: Vzpomínka na zašlé časy.
Tlum jisker v krbu hrá si
a básník praví k písni: Bludná sloko,
již klobouk vezmi škeblí ozdobený
i s poutnickou svou holí,
vše zapomeň, co bolí,
nechť klame vše i číš i láska ženy,
nechť motýlem se chvíle štěstí mihne:
ty znovu nadšený zrak zvedni v chmuru:
Bol vždycky k zemi tíhne,
však síla ducha orlím křídlem vzhůru!

* * *

Ó časy! V jakou propast vlny vaše
se řítí jako v sudy Danaidy,
co pohřbíte v svém neúprosném klínu,
co plodů urvete, co květů plaše!
Ba, řek' bych, matkou jsou vám Eumenidy,
tak světla málo ve vás a tak stínů!
Ba, v skřínku Pandořinu
víc nemohlo být uzavřeno bídy!

A čím dál dějin tok se bouřně valí,
tím, zdá se, zlo že vzrůstá,
a básníkův všech ústa
jen hněvem kypí, zrak jich slza kalí,
rým zvukem kalným soudruha jen stihne
jsa navlekán na rhytmu černou šňůru —
Bol vždycky k zemi tihne,
však síla ducha orlím křídlem vzhůru!

* * *

Ret darmo ptá se: Kde ta lidstva Zóra?
Kde záblesk vámi touženého jitra?
Kde lásky říše, kterou slibujete?
Bol veškerenstva roste jako hora,
jsouť sobectvím všech otrávena nitra,
a mladou tvář, jež broskve nachem kvete,
i starou lítost hněte.
Jen léčku klade vždycky naděj chytrá,
jsouť básnické sny Hamletova slova,
med na poháru žluče;
na brány ráje tluče
jen darmo lidská síla titanova!
Ba, v ironie škleb tvůj refrain jihne
a cetkou je tvé písně na purpuru:
Bol vždycky k zemi tihne,
však síla ducha orlím křídlem vzhůru!

* * *

Snad pravdou všecky námitky jsou tyto.
Máť ovšem minulost to děsné právo,
že jistotou jsou všecky její ztráty,
že snem a přeludem je v mraku skryto,

co, lásko, tebou zvem, i tebou, slávo!
že naděj květ je v kolej bláta svátý,
že bludný to kmit zlatý,
jenž rozplyne se! — Avšak dokud zdrávo
nám srdce bije v nadšení, vždy břehu
se chytáme a zase
po ztrátách, ve zápase,
ve moři pochyb, v zoufalosti šlehu
si odvahy čiš rádo srdce přihne
a splaší stín i obav těžkou můru. —
Bol vždycky k zemi tihne,
však síla ducha orlím křídlem vzhůru!

* *
*

Toť zase naději se vzdejme cele!
Ó věřme dál, nechť neúspěchů řada
je nedohledná, někde přec to kmitá!
Jak v stydlém, všemi oplakaném těle,
kam v zornici již smrt své stíny skládá,
když náhle opět zoře žití svítá,
ó jak ji každý vítá!
Ó šetřme si tu jiskru, jež nám padá
se slunce nadšení, jež naši otci
nám v horší vzňali době,
ať hřeje, sílí v mdlobě
a vede nás v zdar, k úspěchu a moci!
Jen slaboch vždy se nebezpečí vyhne,
my k dílu pěst, však oko do azuru! —
Bol vždycky k zemi tihne,
však síla ducha orlím křídlem vzhůru!

EPILOG.

Věž chrámu Vykupitelova v Kodani.

— Své ženě. —

Výš! Stále výš! Nad střechy, krovy, štíty!
Pouť závratná! Pod tebou tři sta schodů.
Tož věru s orlem stoupáš do závodu
a s větrem hádáš se, kdo víc je hbitý!

Ach, konečně! — Ký zázrak! V mlhu skrytý
tam spící břeh, tu město ve vln brodu,
kam hlédneš, lodě v něm, sta žářných bodů
to na stříbrném plášti Afrodity.

Děs, závrať svírá hruď a oko těká
na domy, lodě, stěžně, vlny, mraky,
duch zvolna všednost jak starý šat svléká;

Neb vidí, že má prostor beze hrází
tak nesměrný, že v prsou dech mu schází,
a přec tak blízko k hvězdám, nad oblaky!

* *
*

Tak rovněž spějem k idealu drahou,
vždy výš a výš jdou ony srázné stezky,
svět dole, pod námi již jeho stesky
a vřava, my jdem okřídleni snahou.

Však brzy hvězdy jen jsou duše vlahou,
jež vrýt chce sen svůj v krásy věčné desky,
již v hloubi zhaslého spí slunce blesky
a brzy, brzy uzříš krásu nahou.

Děs, závrať ovšem podle cesty sedí
a osamělost prázdnem v duši sahá,
však ideal dál v drahu láká temnou.

I volám. — Chvěju se vstříc odpovědi...
Jak zapomenout, žes, ó duše drahá,
jak na té věži, vždycky byla se mnou?

OBSAH.

Prolog.

I. Smrt a život.

Strana

Přírodě 9
Vyhaslá sopka 10
Rozlité vody 13
Na skále hřbitov 15
Moucha 17
Ptak a motýl 20
Jepice 21
Jitro 24
Při zatmění slunce 26
Chaos 28
V boji posledním 30

II. Přeludy.

Krotitel hadů 39
Krásný západ 43
Nirvana 44
Poslední cíle 45
Nejvšednější motiv 47
Svit na zemi 48
Lidská tvář 50
Píseň Dona Juana 52
Modlitba Faustova 54

III. Umění.

Básníci 63
Nevěřím 65
Duch analysy 67
Debutujícímu básníkovi 68
Nektar 69
Modlitba Praxitelova 70
Lupen vavřínu 72
Diletantismus 73
Hymna Baudelairovi 75
V museu Thorwaldsenově 77
Sláva 80
Souzvuk 81
Jehuda Halevy 82
Mladé dívce 83

IV. Stezkami dějin.

Strana

Přechody 89
Legenda 92
Ze staré majoliky 93
Na kolosy v Gul-Gulé 94
Vítězové I., II. 96
Reminiscence z Tacita 98
Vae victis! 100
Pokušení sv. Antonína 101
Na vykopaniny z Olympie 104
Hovor na moři 107
Na baště Hamletově 108
Polsce roku 1886 112
Soše Svobody v New-Yorku I., II., III., IV., V., VI., VII. 14–120

V. Touhy a modlitby.

První slovo 123
Modlitby I., II 125
Dítě s maskou 127
Suché listí 129
Jarní meditace 131
Mezi vesnickou mší 132
Eden 134
S meteorologií slunce 136
Meditace letní 137
Láska 138
Žalm naděje 140
Meditace v jeseni 142
Na hřbitově v den dušiček 144
Meditace zimní 146
Zvony velikonoční 148
Sursum corda! 151

Epilog.

Věž chrámu Vykupitelova v Kodani I., II. 157

PG 5038 F8A17 1895 díl 24

Frida, Emil Bohuslav
Souborné vydání básnických spisů

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

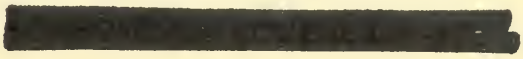

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

O T T O